

**INTEGRAREA ASPECTELOR
CARE ȚIN DE ROMI ȘI SINTI
ÎN ACTIVITATEA INSTITUȚIILOR
NAȚIONALE PENTRU DREPTURILE
OMULUI ȘI A ORGANISMELOR
NAȚIONALE DE PROMOVARE
A EGALITĂȚII
LINII DIRECTOARE**

**INTEGRAREA ASPECTELOR
CARE ȚIN DE ROMI ȘI SINTI ÎN
ACTIVITATEA INSTITUȚIILOR
NAȚIONALE PENTRU
DREPTURILE OMULUI ȘI A
ORGANISMELOR NAȚIONALE
DE PROMOVARE A EGALITĂȚII
LINII DIRECTOARE**

Mulțumiri

Biroul pentru Instituții Democratice și Drepturile Omului (ODIHR) al OSCE dorește să își exprime aprecierea față de Instituțiile Naționale pentru Drepturile Omului și Organismele Naționale de Promovare a Egalității, de experții și organizațiile societății civile din întreaga regiune OSCE care au contribuit la elaborarea acestor linii directoare. ODIHR își exprimă în mod special aprecierea și recunoștința față de Romanița Iordache, Kateřina Šimonová și Theodoros Alexandridis pentru rolul esențial pe care l-au avut în elaborarea acestei publicații.

Integrarea Aspectelor care țin de Romi și Sinti în activitatea Instituțiilor Naționale pentru Drepturile Omului și a Organismelor Naționale de Promovare a Egalității -Linii Directoare

Varșovia, 2025 OSCE/ODIHR

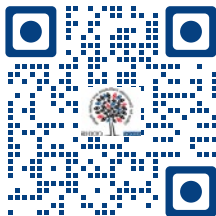
Publicat de Biroul pentru Instituții Democratice
și Drepturile Omului (ODIHR) al OSCE
Strada Miodowa, nr. 10,
00-251 Varșovia
Polonia
www.osce.org/odihr

© OSCE/ODIHR 2026

Conținutul acestei publicații poate fi utilizat și copiat la liber în scopuri educaționale și necomerciale, cu condiția ca orice astfel de reproducere să fie însoțită de citarea ca sursă a OSCE/ODIHR.

ISBN: 978-92-9271-498-7

Design: Dejan Kuzmanovski

Cuprins

Acronime și abrevieri	5
Prefață	6
Introducere	8
1. Strategii instituționale și planuri relevante pentru romi și sinti	16
1.1 Abordarea preocupărilor referitoare la romi și sinti în strategiile și planurile de acțiune naționale	18
2. Recrutarea și formarea profesională continuă care reflectă preocupările referitoare la romi și sinti	22
2.1 Efectuarea auditurilor de diversitate a angajaților	22
2.2 Promovarea recrutării și promovarea candidaților calificați de origine etnică romă sau sinti și a candidaților familiarizați cu provocările cu care se confruntă romii și sinti	23
2.3 Introducerea în codurile de conduită a prevederilor despre egalitate și atribuții de nediscriminare care stipulează specific preocupările referitoare la romi și sinti	28
2.4 Furnizarea de formare profesională continuă pe tema aspectelor care țin de romi și sinti	29
3. Dialogul cu alți actori interesați	32
3.1 Stabilirea cooperării cu actorii interesați de la nivel național și internațional	32
3.2 Facilitarea monitorizării și a plângerilor depuse de romi și sinti în cazurile de discriminare și solicitarea de feedback referitor la activitatea INDO și ONPE pe tema aspectelor care țin de romi și sinti	35
3.3 Elaborarea și adoptarea unui set de orientări și protocoale comune despre prevenirea încălcării drepturilor omului ale romilor și sintilor	38
3.4 Combaterea eficientă a „discursului de instigare la ură” îndreptat împotriva romilor și sintilor	41
3.5 Sporirea protecției împotriva discriminării, a retoricii îndreptate împotriva romilor și sintilor și a „discursului instigator la ură” din mediul online îndreptat împotriva romilor și sintilor	44

---

4. Protecția juridică a drepturilor victimelor rome și sinti ale discriminării	46
<hr/>	
4.1 Inițierea demersurilor sau intervenția în cazuri de discriminare a romilor și sintilor pe lângă instanțele naționale și internaționale	46
4.2 Facilitarea punerii în aplicare eficiente a hotărârilor judecătorești internaționale și naționale	49
4.3 Dezvoltarea serviciilor de sprijin pentru victimele discriminării și accesibilizarea lor pentru membrii comunităților rome și sinti	53
4.4 Adoptarea protocoalelor pentru efectuarea monitorizării strategice (testări situaționale) a accesului și participării romilor și sintilor la serviciile publice și private	55
4.5 Sublinierea mai accentuată a raportării către organismele și mecanismele din domeniul drepturilor omului, de la nivel internațional și regional	56
<hr/>	
Anexa 1: Resurse suplimentare pentru INDO și ONPE	60
<hr/>	

Acronime și abrevieri

CNCDO	Comisia Națională Consultativă pentru Drepturile Omului
ECRI	Comisia Europeană împotriva Rasismului și Intoleranței
EQUINET	Rețeaua Europeană a Organismelor Naționale de Promovare a Egalității
ENNHRI	Rețeaua Europeană a Instituțiilor Naționale pentru Drepturile Omului
FRA	Agenția pentru Drepturi Fundamentale a Uniunii Europene
CNDOG	Comisia Națională pentru Drepturile Omului din Grecia
CNCD	Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării
ONPE	Organism Național de Promovare a Egalității
INDO	Instituții Naționale pentru Drepturile Omului
MYRIA	Centrul Federal de Migrație din Belgia
UNIA	Centrul Inter-federal pentru Egalitate de Șanse și Opoziție la Rasism (din Belgia)

Prefață

Rasismul împotriva romilor și discriminarea împotriva comunităților cu romi și sinti continuă să persiste în diverse forme în întreaga regiune OSCE. Adesea, suntem martori ai încălcării drepturilor omului și ai practicilor rasiste și discriminatorii care împiedică participarea romilor și sintilor pe toate palierele vieții.

În 2003, statele participante OSCE au adoptat **Planul de Acțiune pentru Îmbunătățirea Situației Romilor și Sintilor în Spațiul OSCE**. Acest document acordă o atenție deosebită combaterii rasismului și discriminării și se bazează pe cadrul legislativ în materie de drepturile omului de la nivel internațional și regional. Planul de Acțiune își propune să consolideze activitatea statelor participante și instituțiile și structurile OSCE, pentru a asigura faptul că romii și sinti pot juca un rol deplin și egal în societate și că discriminarea împotriva lor este eradicată.

Cel mai recent **Raport cu privire la Stadiul Actual al Implementării Planului de Acțiune** a consemnat intensificarea comportamentelor și a practicilor rasiste și discriminatorii împotriva romilor și sintilor în ultimii ani, cu variațiuni de la încălcări ale drepturilor omului până la atitudini bazate pe prejudecată și stereotipuri și faptul că rasismul îndreptat împotriva romilor rămâne o abordare vizibilă pentru mobilizarea grupurilor motivate de ură, resentimente și prejudecată. Acest lucru se combină cu micșorarea spațiului societății civile și un declin semnificativ în ceea ce privește finanțarea organizațiilor active în domeniile drepturilor omului și monitorizării (*de tipul „watch-dog”*) care se axează pe monitorizarea, evaluarea și raportarea situației respectării drepturilor omului pentru romi și sinti. Prin urmare, numeroase organizații care își desfășurau activitatea în acest domeniu și-au redus operațiunile sau și-au închis porțile. Instituțiile Naționale pentru Drepturile Omului și Organismele Naționale de Promovare a Egalității s-au confruntat cu presiuni similare; lipsa personalului calificat, reducerile bugetare, campaniile de denigrare și alte amenințări îndreptate împotriva acestor organisme înființate de stat au un efect negativ cumulativ asupra promovării și apărării drepturilor omului.

Pentru a aborda aceste probleme în astfel de vremuri dificile, ODIHR continuă să sprijine romii implicați în apărarea drepturilor omului prin formare, mentorat și sprijin pentru participarea lor la evenimentele cu privire la dimensiunea umană. Evenimentele noastre oferă o platformă de dialog regulat între organizațiile societății civile și continuă să vină în sprijinul statelor participante în vederea îmbunătățirii situației comunităților cu romi și sinti.

Aceste linii directoare au ca scop sprijinirea Instituțiilor Naționale pentru Drepturile Omului și a Organismelor Naționale de Promovare a Egalității în a apăra și promova drepturile omului și egalitatea pentru romi și sinti. Aceste instituții sunt vitale pentru a asigura comunităților cu romi și sinti tratament corect și protecție prin aplicarea normelor de drept național și internațional. Ele pot juca un rol important în combaterea discriminării, abordarea încălcărilor drepturilor omului și în a da o voce celor care au cea mai mare nevoie. Prin lucrul eficient cu comunitățile de romi și sinti, aceste instituții pot dărâma bariere și pot crea oportunități egale, conturând un viitor al adevăratei egalități.

Maria Telalian, Director ODIHR

Introducere

Biroul pentru Instituții Democratice și Drepturile Omului (ODIHR) al OSCE este mandatat de statele participante OSCE să monitorizeze implementarea angajamentelor OSCE referitoare la romi și sinti.¹ În ceea ce privește combaterea rasismului și a discriminării, „**Planul de Acțiune pentru Îmbunătățirea Situației Romilor și Sintilor în Spațiul OSCE**” (Planul de acțiune), recomandă ca statele participante să creeze instituții specializate pentru a asigura implementarea legislației împotriva discriminării, inclusiv mecanisme interne pentru monitorizarea și raportarea progreselor în ceea ce privește implementarea legislației împotriva discriminării. În Planul de acțiune se mai menționează că ar trebui încurajată participarea reprezentanților romi și sinti în astfel de organisme.² În acest sens, prin angajamentele OSCE, statele participante sunt încurajate să stabilească cadre instituționale pentru romi și organisme guvernamentale la nivelurile corespunzătoare pentru punerea în aplicare a politicilor și programelor menite să îmbunătățească situația romilor și sintilor.³

În Planul de acțiune se menționează că ODIHR trebuie să asiste statele participante, la solicitarea acestora, în ceea ce privește elaborarea legislației pentru combaterea discriminării, precum și înființarea unor organisme anti-discriminare și că ODIHR poate oferi recomandări cu privire la modul în care mecanismele naționale existente – cum ar fi Avocatul Poporului, comisiile pentru combaterea discriminării, comisiile disciplinare din poliție – pot diminua tensiunile dintre romi și sinti și comunitățile ne-rome. Totodată, în Planul de acțiune se trasează sarcina ODIHR de „a-și asuma un rol pro-activ în analizarea măsurilor asumate de statele participante, precum și în situații și incidente specifice care au legătură cu comunitățile rome și sinti” și, în acest sens, să stabilească și să dezvolte contacte directe cu statele participante și să ofere sfaturi și recomandări de acțiune pentru abordarea

1 Consiliul Ministerial al OSCE, *Decizia nr. 3/03* (MC Dec. 3/03) „Planul de Acțiune pentru Îmbunătățirea Situației Romilor și Sintilor în Spațiul OSCE”, Maastricht, 3 decembrie 2003, alin. 24, 102,125, 126 și 129

2 *Ibid.*

3 Consiliul Ministerial al OSCE, *Decizia nr. 6/08* (MC Dec. 6/08) „referitoare la Consolidarea Eforturilor OSCE de punere în aplicare a Planului de Acțiune pentru Îmbunătățirea Situației Romilor și Sintilor în Spațiul OSCE”, Kiev, 9 decembrie 2008.

provocărilor.⁴ De asemeni, ODIHR mai are sarcina să „sprijine consolidarea capacităților pentru ONG-urile romilor și sintilor”, precum și de „a acționa drept catalizator pentru schimburile de informații și bune practici între statele participante și alte organizații internaționale”.⁵

Aceste linii directoare sunt conturate pe baza raportului de evaluare a nevoilor interne întocmit de ODIHR în 2021, care a identificat și analizat nevoile de consolidare a capacităților Instituțiilor Naționale pentru Drepturile Omului (INDO) și Organismelor Naționale de Promovare a Egalității (ONPE) în vederea abordării îmbunătățite a aspectelor care țin de romi și sinti. S-a plecat de la premisa că ONPE și INDO au un rol esențial în promovarea și protejarea drepturilor omului ale romilor și sintilor și că cele două tipuri de organisme au mandate și prerogative complementare.

INDO sunt organisme independente, înființate prin lege sau în mod constituțional, cu mandatul de a promova și apăra drepturile omului la nivel național. Sunt unice prin faptul că sunt organisme înființate de stat care funcționează independent de guvern și de societatea civilă. Prin urmare, servesc ca o punte între societatea civilă și stat, realizând legătura dintre responsabilitățile statelor și drepturile cetățenilor acestora. Conform Principiilor ONU referitoare la statutul instituțiilor naționale (Principiile de la Paris),⁶ mandatele INDO ar trebui să fie cât se poate de ample⁷; ar trebui să aibă în vedere toate drepturile omului, inclusiv cele civile, politice, economice, sociale și culturale.

4 OSCE, Planul de Acțiune pentru Romi și Sinti, alin. 127, 129.

5 *Ibid.*, alin. 102,127.

6 Rezoluția nr. 48/143 a Adunării Generale a Organizației Națiunilor Unite (UN GA Res. 48/143) „Principiile referitoare la statutul instituțiilor naționale” (Principiile de la Paris), UNGA, 20 decembrie 1993. Principiile de la Paris conțin norme recunoscute internațional referitoare la mandatele și competențele INDO. Prin Principiile de la Paris se mai stabilesc standardele minime referitoare la înființarea și funcționarea INDO și se promovează principiile-cheie de pluralism, transparentă și garanții ale independenței funcționale și instituționale și eficiența INDO. Implementarea Principiilor de la Paris și evaluarea INDO referitoare la respectarea acestor principii se realizează de către Sub-comitetul de Acreditare (SCA) al Alianței Globale a Instituțiilor Naționale pentru Drepturile Omului (GANHRI). SCA mai dezvoltă și „Observații Generale”, care clarifică și explică mai în detaliu Principiile de la Paris. A se vedea „Observații Generale”, GANHRI SCA, 21 februarie 2018.

7 Consiliul European (CoE) și Adunarea Generală a ONU (UN GA) și alte organisme au emis numeroase recomandări și rezoluții care sunt relevante pentru INDO, inclusiv Rezoluția UN GA nr. 48/134 care sprijină Principiile de la Paris; Comitetul de Miniștri ai CoE, Recomandarea nr. Rec(97)14, Consiliul European, Strasbourg, 30 septembrie 1997; Comitetul de Miniștri ai CoE, Recomandarea nr. CM/Rec(2021)1 „Despre Dezvoltarea și consolidarea unor instituții naționale pentru drepturile omului eficiente, pluraliste și independente” Consiliul European, Strasbourg, 31 martie 2021 și multe alte rezoluții ONU referitoare la INDO sunt disponibile aici.

ONPE sunt organisme de stat, majoritatea fiind înființate după adoptarea Directivei privind egalitatea rasială (2000/43/CE), prin care se solicită tuturor Statelor Membre ale Uniunii Europene (UE), state în curs de aderare și state din Spațiul Economic European (SEE) să desemneze un organism pentru egalitate care să promoveze tratamentul egal. Au urmat alte directive UE axate pe egalitate („Directivele UE privind Tratamentul Egal”).⁸ Spre deosebire de INDO, mandatul ONPE se limitează la promovarea egalității și combaterea discriminării. Fac acest lucru oferind asistență independentă victimelor în ceea ce privește plângerile acestora cu privire la discriminare, prin efectuarea de studii independente despre discriminare și publicarea de rapoarte și recomandări.⁹

ONPE se diferențiază de INDO nu doar prin faptul că au un mandat mai restrâns, ci și pentru că, în practică „promovarea egalității depline trece dincolo de drepturi”.¹⁰ ONPE au un rol crucial nu numai pentru că oferă asistență persoanelor fizice care se confruntă cu discriminarea, ci și combină atât asigurarea respectării reglementărilor, cât și eforturile de consolidare a capacităților, în cadrul mandatului lor. Acest lucru le transformă în organisme semnificative și relevante, chiar și în statele în care există INDO independente integral și eficiente. Acesta este motivul pentru care atât INDO, cât și ONPE pot avea un rol esențial în abordarea aspectelor care țin de romi și sinti la nivel național. Totuși, este important ca ele să coopereze și să se coordoneze în activitatea desfășurată. Astfel, nu numai că vor evita să își dubleze eforturile și să își epuizeze resursele limitate, ci vor putea consolida și amplifica impactul acțiunilor pe care le întreprind.

8 Consiliul Uniunii Europene, *Directiva 2000/43/CE de punere în aplicare a principiului egalității de tratament între persoane, fără deosebire de rasă sau origine etnică*, Uniunea Europeană, Luxemburg, 29 iunie 2000; *Directiva 2000/78/CE de creare a unui cadru general în favoarea egalității de tratament în ceea ce privește încadrarea în muncă și ocuparea forței de muncă*, Uniunea Europeană, Bruxelles, 27 noiembrie 2000; *Directiva 2004/113/CE de aplicare a principiului egalității de tratament între femei și bărbați privind accesul la bunuri și servicii și furnizarea de bunuri și servicii*, Uniunea Europeană, Bruxelles, 13 decembrie 2004; *Directiva Parlamentului European și a Consiliului 2006/54/CE privind punerea în aplicare a principiului egalității de șanse și al egalității de tratament între bărbați și femei în materie de încadrare în muncă și de muncă (reformă)*, Uniunea Europeană, Strasbourg, 5 iulie 2006.

9 De reținut că Directivele UE privind Tratamentul Egal oferă numai standardele minime pentru competențele și independența funcțională limitată a organismelor de promovare a egalității. Spre deosebire de Principiile de la Paris, până recent, directivele privind egalitatea nu garantau independența completă, eficiența, prerogative suficiente și resurse adecvate pentru organismele de promovare a egalității. Cu toate acestea, la 7 mai 2024, după aprobarea anterioară în Parlamentul European, Consiliul Uniunii Europene a adoptat două Directive care stabilesc standarde obligatorii pentru Organismele de Promovare a Egalității: Consiliul Uniunii Europene, *Directiva Consiliului (UE) 2024/1499 din 7 mai 2024 privind standardele aplicabile organismelor de promovare a egalității în domeniul egalității de tratament între persoane, fără deosebire de rasă sau origine etnică, în domeniul egalității de tratament în materie de încadrare în muncă și de ocupare a forței de muncă, indiferent de religie sau convingeri, handicap, vârstă sau orientare sexuală și în domeniul egalității de tratament între femei și bărbați în materie de securitate socială și în ceea ce privește accesul la bunuri și servicii și furnizarea de bunuri și servicii și de modificare a Directivelor 2000/43/CE și 2004/113/CE*, Uniunea Europeană, Bruxelles, 29 mai 2024; și *Parlamentul European și Consiliul Uniunii Europene, Directiva UE 2024/1500 din 14 mai 2024 privind standardele aplicabile organismelor de promovare a egalității de tratament și a egalității de șanse între femei și bărbați în materie de încadrare în muncă și de ocupare a forței de muncă și de modificare a Directivelor 2006/54/CE și 2010/41/UE*, Uniunea Europeană, Bruxelles, 29 mai 2024.

10 *Dezvoltarea Standardelor pentru Organismele de Promovare a Egalității*, EQUINET, noiembrie 2016.

Publicația își propune să evidențieze rolul important, capacitățile și potențialul INDO și ONPE de a apăra și promova drepturile omului și egalitatea pentru comunitățile cu romi și sinti. Totodată, este un compendiu de bune practici, care își propune să încurajeze o implicare mai amplă și mai bine informată a părților interesate în consolidarea rolului INDO și ONPE de a aborda problemele cu care se confruntă comunitățile cu romi și sinti. Cu toate că aceste linii directoare se axează în principal pe INDO și ONPE, ar putea să constituie și o resursă utilă pentru autoritățile naționale, în special factori de decizie, organisme legislative, autorități judiciare și ministere, precum și pentru societatea civilă romă și pro-romă, inclusiv cei implicați în apărarea drepturilor omului.

De ce sunt necesare aceste linii directoare?

INDO și ONPE dispun de poziție și expertiză unice în sprijinul romilor și sintilor

În ciuda numeroaselor strategii de incluziune a romilor și sintilor adoptate la nivel național și internațional, încă există „discrepanțe adânci între circumstanțele comunităților cu romi și sinti și populația generală [...]. În special, discriminarea și rasismul rămân răspândite la scară largă și obișnuite în retorica politică de extremă dreaptă. Similar, femeile și bărbații romi și sinti încă nu au parte de sprijin real pentru a accesa servicii de sănătate, locuințe și locuri de muncă, toate acestea fiind premise necesare pentru a disipa decalajele la scară mai amplă.”¹¹ Acest lucru reiese și din studiile care menționează că unul din patru romi/sinti din Uniunea Europeană au relatat că au trăit discriminarea în diferite aspecte ale vieții cotidiene (cum ar fi căutarea unui loc de muncă sau accesarea serviciilor de îngrijire medicală), în vreme ce doar 43% (comparativ cu 72% ne-romi) sunt angajați plătiți. La fel, 80% dintre romi sunt la risc de sărăcie, pe câtă vreme doar 17% dintre ne-romi se confruntă cu acest risc.¹² Așadar, este clar nu numai că mai sunt multe de făcut pentru a respecta toate angajamentele luate în legătură cu problemele romilor și sintilor, ci și că obstacolele care împiedică promovarea egalității pentru romi și sinti au o natură structurală.

11 AI Patrulea Raport de Stare: Implementarea Planului de Acțiune pentru Îmbunătățirea Situației Romilor și Sintilor în Spațiul OSCE, OSCE/ODIHR, 8 decembrie 2023, pag. 6

12 80% dintre romi trăiesc în sărăcie, Agenția pentru Drepturi Fundamentale a Uniunii Europene, 25 octombrie 2022. Studiul a fost efectuat în opt State Membre UE (Croatia, Republica Cehă, Grecia, Ungaria, Italia, Portugalia, România și Spania) și în Macedonia de Nord și Serbia.

Datorită poziției și expertizei lor unice, ONPE și INDO pot deveni importanți agenți ai schimbării și campioni în adresarea discriminării sistemice. De aceea este imperativ ca INDO și ONPE să își extindă și consolideze activitatea existentă referitoare la problemele romilor și sintilor. Este la fel de important ca INDO și ONPE să ia în considerare problematica romilor și sintilor în toate domeniile activității lor și să reflecte experiența discriminării cu care se confruntă aceste comunități.

INDO și ONPE au potențial nevalorificat

Deși raportul de evaluare a nevoilor din 2021 a identificat munca valoroasă a INDO și ONPE, a evidențiat și potențialul lor nevalorificat de a asigura drepturi romilor și sintilor și a aborda eficient discriminarea împotriva lor. Printre temele specifice pentru sprijin suplimentar s-au numărat încorporarea egalității și în special a preocupărilor referitoare la romi și sinti în liniile directoare interne, codurile de conduită și politicile interne în materie de resurse umane (în beneficiul atât al INDO, cât și al ONPE); elaborarea liniilor directoare în materie de profilare etnică; îndrumare referitoare la monitorizarea implementării deciziilor, recomandărilor și opiniilor emise de Organismele de Promovare a Egalității; și liniile directoare referitoare la efectuarea investigațiilor pe teren (de exemplu, în cazurile locuințelor și segregării în învățământ).

Aceste linii directoare se axează pe patru priorități derivate din mandatul și funcțiile esențiale ale INDO și ONPE:

1. Strategii sau planuri instituționale dedicate romilor și sintilor sau care menționează specific preocupările legate de romi și sinti;
2. Reflectarea preocupărilor legate de romi și sinti în selectarea personalului și formarea profesională continuă;
3. Dialog cu ceilalți actori interesați; și
4. Protecția juridică a drepturilor romilor și sintilor victime ale discriminării

Aceste linii directoare au o natură generală și reflectă standardele internaționale asupra activității și mandatului INDO și ONPE, dezvoltate și adoptate de ONU, Consiliul Europei (în special Comisia Europeană împotriva Rasismului și Intoleranței – ECRI) și, din ce în ce mai mult, de UE. Unele dintre INDO și ONPE, Rețeaua Europeană a Instituțiilor Naționale pentru Drepturile Omului (ENNHRI) și Rețeaua Europeană a Organismelor Naționale de Promovare a Egalității (EQUINET) au creat deja inițiative sau politici pentru a aborda preocupările referitoare la romi și sinti în activitatea lor, iar acest text conține exemple în acest sens.

Diversitatea INDO și ONPE în teren oglindește diversitatea culturii juridice și a cadrului instituțional ale fiecărui stat participant. Unele dintre propuneri vor fi mai mult sau mai puțin relevante, în funcție de cadrul instituțional de la nivel național, pe câtă vreme unele vor fi mai relevante pentru INDO, ONPE sau alte instituții ale statului (de exemplu, în cazul în care Instituțiile de Stat pentru Funcționari Publici derulează procedurile de recrutare a funcționarilor publici, nu INDO sau ONPE în mod direct). Ideal ar fi ca INDO și ONPE, precum și ENNHRI și EQUINET să facă presiuni pentru implementarea părților relevante din liniile directoare în structurile lor și să lucreze pentru a îmbunătăți răspunsul lor la preocupările legate de romi și sinti.

Metodologie

Informațiile au fost culese prin cercetare și chestionare la care au răspuns organizații ale societății civile ale romilor și sintilor (OSC) și INDO și ONPE selectate din regiunea OSCE, precum și ENNHRI și EQUINET. O versiune de lucru a fost trimisă către ONPE și INDO participante, precum și către ENNHRI și EQUINET, înainte ca toți participanții să ia parte la un seminar organizat în data de 5 august 2024, cu scopul de a finaliza versiunea de lucru.

Pentru cine sunt liniile directoare?

Constatările din evaluarea nevoilor din 2021 au sugerat că ar fi utile linii directoare specifice referitoare la o mai bună integrare a preocupărilor legate de romi și sinti pentru INDO și ONPE, precum și pentru alte părți interesate, cum ar fi factorii de decizie, societatea civilă romă și pro-romă și activiști pentru apărarea drepturilor omului. Practicile promițătoare incluse în acest text nu sunt exhaustive și reflectă angajamentul și soluțiile creative stabilite în diverse contexte naționale.

În **Capitolul 1**, se trece în revistă modul în care INDO și ONPE pot contribui prin expertiza în ce privește problematica romilor și sintilor la planurile de acțiune și strategiile relevante pentru romi și Sinti. **Capitolul 2** explorează modul în care se poate aprofunda expertiza internă a INDO și ONPE pe aspecte care țin de romi și sinti, inclusiv prin desemnarea unor candidați calificați romi și sinti. În **Capitolul 3** se analizează modul în care INDO și ONPE pot valorifica expertiza altor părți interesate din diverse domenii. Mai analizează și modul în care aceste instituții/organisme pot deveni actori relevanți în contracararea retoricii împotriva romilor și sintilor. **Capitolul 4** prezintă o selecție a modurilor în care INDO și ONPE pot contribui eficient la protejarea romilor și sintilor victime ale discriminării.

PARTEA 1

STRATEGII INSTITUȚIONALE ȘI PLANURI RELEVANTE PENTRU ROMI ȘI SINTI

Discriminarea, inegalitatea și încălcările drepturilor omului cu care se confruntă romii și sintii necesită intervenții specifice, punctuale, precum și integrarea preocupărilor legate de romi în documentele și strategiile care țin de politici publice. În practică, nevoia unei abordări strategice a aspectelor care țin de romi și sintii a dus la adoptarea unor strategii și cadre dedicate romilor și sintilor, concepute la nivel internațional, european sau național, cum ar fi, spre exemplu, Cadrul UE pentru strategiile naționale de integrare a romilor până în 2020¹³, Cadrul strategic al UE pentru egalitatea, incluziunea și participarea romilor¹⁴ și Planul strategic de acțiune al Consiliului Europei privind incluziunea romilor și a nomazilor (2020-2025)¹⁵. Discriminarea împotriva romilor și sintilor are caracteristici specifice. Acest

13 Comisia Europeană, COM(2011) 173 finală, Comunicare de la Comisie la Parlamentul European, Consiliu, Comitetul Economic și Social European și Comitetul Regiunilor, Cadrul UE pentru strategiile naționale de integrare a romilor până în 2020, Comisia Europeană, Bruxelles, 5 noiembrie 2011.

14 Comisia Europeană COM(2020) 620 finală, Comunicare de la Comisie la Parlamentul European și Consiliu, O Uniune a Egalității: Cadrul strategic al UE pentru romi privind egalitatea, incluziunea și participarea* (SWD(2020) 530 final), Uniunea Europeană, Bruxelles, 7 octombrie 2020.

15 Planul strategic de acțiune al Consiliului Europei privind incluziunea romilor și a nomazilor (2020-2025), Consiliul Europei, Strasbourg, 22 ianuarie 2020.

tip de discriminare, denumit prin termenul „anti-țigănist”¹⁶, este din ce în ce mai mult identificat ca formă specifică de rasism și există numeroase instrumente și documente care îndeamnă la abordarea sa explicită în strategiile naționale de incluziune¹⁷.

România și Spania au adoptat legislație specifică în materie de „anti-țigănist”. Parlamentul României a adoptat o propunere legislativă pentru Prevenirea și Sancționarea Anti-țigănistului. Prin această lege se introduc infracțiuni specifice împotriva romilor, separat de cele din legislația existentă care sancționează „discursul de incitare la ură” și infracțiunile motivate de ură.¹⁸ În Spania, în 2022, a fost adoptată noua Lege privind Tratatamentul Egal și Nediscriminarea¹⁹, în care „anti-țigănistul” este recunoscut pentru prima dată ca circumstanță agravantă în săvârșirea infracțiunilor motivate de ură. Acest lucru a generat modificarea Codului Penal, prin încadrarea „anti-țigănistului” ca infracțiune motivată de ură.^{20, 21}

16 Deși la nivelul OSCE nu există consens asupra termenului „anti-țigănist”, numeroase state participante OSCE și organizații internaționale au recunoscut acest termen și îl utilizează în descriere detaliată a rasismului îndreptat împotriva romilor. Recomandarea de Politică Generală a ECRI Nr. 13 definește „anti-țigănistul” drept „o formă specifică de rasism, o ideologie fondată pe superioritate rasială, o formă de dehumanizare și rasism instituțional alimentată de discriminare istorică, care se exprimă, printre altele, prin violență, discurs instigator la ură, exploatare, stigmatizare și cel mai flagrant gen de discriminare”, Comisia Europeană împotriva Rasismului și Intoleranței (ECRI), *Recomandarea de Politică Generală a ECRI Nr. 13* adoptată la 24 iunie 2011 și modificată ulterior la 1 decembrie 2020. Pentru informații suplimentare despre acest termen consultați: Consiliul European, *Anti-țigănist/Discriminare – Romii și Nomazii*; Comisia Europeană, *Anti-țigănistul: Îmbunătățirea recunoașterii lui pentru a înțelege mai bine și a gestiona mai eficient manifestările sale*, noiembrie 2018; Alianța Internațională pentru Comemorarea Holocaustului (IHRA), *Ce este anti-țigănistul/discriminarea îndreptată împotriva romilor?*, Alianța împotriva Anti-țigănistului, *Anti-țigănistul – un document de referință*.

17 Parlamentul European, Rezoluția din 17 septembrie 2020 privind implementarea Strategiilor Naționale de Integrare a Romilor: combaterea atitudinilor negative față de persoanele de origine romă din Europa, 17 septembrie 2020, alin. 17. Combaterea „anti-țigănistului” și a discriminării este unul (și, de fapt, primul) dintre obiectivele *Cadrului strategic al Uniunii Europene pentru egalitatea, incluziunea și participarea romilor pentru perioada 2020–2030*, Bruxelles, 7 octombrie 2020, pag. 4.

18 Pentru informații suplimentare consultați: *Legea nr. 2 din 4 ianuarie 2021 privind unele măsuri pentru prevenirea și combaterea anti-țigănistului*

19 A se vedea: Camera Deputaților aprobă o Propunere de Lege Organică complementară Legii Complete privind Tratatamentul Egal și Nediscriminarea și o trimite la Senat – Camera Deputaților.

20 OSCE/ODIHR, *Al Patrulea Raport de Stare*, pag. 27

21 Ca urmare a înființării Comisiei Suedeze de combatere a Anti-țigănistului în 2016, Germania a înființat la rândul ei o Comisie Independentă pentru Anti-țigănist și postul de Comisar pentru Anti-țigănist în subordinea Guvernului Federal. În 2021, această comisie a emis un raport de 800 de pagini care evaluează rasismul structural cu rădăcini istorice îndreptat împotriva romilor și sintililor în Germania, precum și rasismul continuu în anumite arii ale societății de la producerea cunoștințelor la aplicarea legii. Pentru informații suplimentare a se consulta OSCE/ODIHR, *Al Patrulea Raport de Stare*, pag. 27

1.1 Abordarea preocupărilor referitoare la romi și sinti în strategiile și planurile de acțiune naționale

Recunoscând importanța prioritizării problematicei romilor și sintilor, INDO și ONPE ar trebui să joace **un rol pro-activ în conceperea, implementarea și monitorizarea strategiilor naționale pentru romi** și să aibă responsabilități specifice în acest domeniu definite clar, cu resurse asociate și monitorizate, aliniate cu obiectivele stabilite în strategiile naționale. Atât Cadrul strategic al UE pentru egalitatea, incluziunea și participarea romilor și Recomandarea Consiliului din 2021 privind egalitatea, incluziunea și participarea romilor²² propun implicarea organismelor de promovare a egalității în structurile înființate pentru supravegherea implementării, monitorizării și revizuirii cadrelor strategice naționale pentru romi.

Apărătorul de Drepturi din Franța a semnalat că a contribuit la dezvoltarea unei noi Strategii Franceze pentru Egalitatea, Incluziunea și Participarea Romilor.²³ Similar, **Comisia Națională Consultativă pe Drepturile Omului din Franța** (*Commission nationale consultative des droits de l'homme—CNCDO*) a menționat că a fost consultată pe durata conceperii noului Plan Național de Acțiune împotriva Rasismului și Antisemitismului care va include o secțiune dedicată „anti-țigănistului” și ar trebui să reflecte unele dintre recomandările făcute de CNCDO în trecut. Totodată, CNCDO este mandată să evalueze Planul Național de Acțiune din trei în trei ani.²⁴

Avocatul Poporului din Albania a semnalat că a fost profund implicat în procesul care a dus la adoptarea Planului Național de Acțiune pentru Egalitatea, Incluziunea și Participarea Comunităților Rome și Sinti 2021-2025 și a considerat că recomandările făcute de instituție s-au reflectat în planul de acțiune, într-o anumită măsură.²⁵

22 Consiliul Uniunii Europene, Recomandarea 2021/C 93/01 privind „egalitatea, incluziunea și participarea romilor”, Uniunea Europeană, Bruxelles, 19 martie 2021.

23 Apărătorul de Drepturi din Franța, răspuns la chestionar.

24 CNCDO din Franța, răspuns la chestionar.

25 Avocatul Poporului din Albania, răspuns la chestionar.

Consiliul pentru Eliminarea Discriminării Rasiale sau Etnice din Spania a luat parte la elaborarea Strategiei Naționale pentru Egalitatea, Incluziunea și Participarea Populației Rome (2021-2030), transmițând nevoile identificate de către Consiliu; de exemplu, nevoia de a iniția o dezbatere despre obținerea de date defalcate pe origine etnică referitoare la studii, statistici sau rapoarte și de asemenea de a consolida mecanismele pentru atenționarea, sprijinirea și protejarea victimelor discriminării.²⁶

Recunoașterea și prioritizarea preocupărilor legate de romi și sinti ar trebui, la rândul lor, să ducă la **integrarea romilor și sintilor în strategiile naționale pentru egalitate, strategiile naționale referitoare la drepturile omului, strategiile instituționale și planurile de acțiune ale ONPE și INDO**. Adoptarea prevederilor politicilor publice sub forma strategiilor naționale pentru egalitate, drepturile omului sau instituționale reprezintă un mijloc de a asigura eficiența INDO și ONPE la modul general.²⁷ Dacă un stat alege să adopte o strategie sau un plan național(ă) pentru drepturile omului, o strategie pentru egalitate și nediscriminare sau o strategie instituțională pentru INDO și ONPE, sau un plan de acțiune specific pentru romi și sinti, derivat din strategii generale, asta depinde de alegerile de politică publică și de cadrul instituțional al fiecărui stat. Contextul național, la rândul său, va determina dacă statul respectiv alege să dezvolte obiective sau capitole specifice legate de romi și sinti sau dacă abordează aspectele care țin de romi și sinti în toate domeniile lor de activitate, în mod integrat în cadrul unor obiective mai ample, generale, strategice.

Este la fel de important să se asigure **coordonarea strategiilor cu strategiile naționale pentru romi și sinti prin referințe încrucișate, coordonarea obiectivelor strategice, alinierea responsabilităților și concentrarea pe atragerea resurselor**. Această activitate trebuie să fie și susținută de **evaluări periodice și independente** pentru asigurarea îndeplinirii obiectivelor. Acest lucru ar trebui să îmbunătățească activitatea și să alimenteze viitoare strategii.

26 Consiliul pentru Eliminarea Discriminării Rasiale sau Etnice din Spania, răspuns la chestionar.

27 Comisia Europeană **COM/2022/689 finală** Propunere de Directivă a Consiliului privind standardele aplicabile organismelor de promovare a egalității în domeniul egalității de tratament între persoane, fără deosebire de rasă sau origine etnică, în domeniul egalității de tratament în materie de încadrare în muncă și de ocupare a forței de muncă, indiferent de religie sau convingeri, handicap, vârstă sau orientare sexuală și în domeniul egalității de tratament între femei și bărbați în materie de securitate socială și în ceea ce privește accesul la bunuri și servicii și furnizarea de bunuri și servicii și de eliminare a articolului 13 din Directiva 2000/43/CE și a articolului 12 din Directiva 2004/113/CE, Uniunea Europeană, Bruxelles, 7 decembrie 2022.

Rapoartele anuale ale **Avocatului Poporului din Spania** includ o secțiune dedicată acestor activități legate de problematica romă în capitolul despre egalitate.²⁸

Ca parte din adoptarea noii Strategii Franceze pentru Egalitatea, Incluziunea și Participarea Romilor, **Apărătorul de Drepturi din Franța** a elaborat două studii despre activitatea Apărătorului de Drepturi în relația cu migranții nomazi și romi²⁹, care a inclus consultări cu instituții ale statului și organizații ale societății civile și seminare de evaluare a dificultăților cu care se confruntă nomazii în privința accesului la și exercitării drepturilor lor fundamentale.

Similar, **Comisia pentru Drepturile Omului și Egalitate din Irlanda** a avut întâlniri cu Rețeaua Națională de Romi pentru ca angajații și membrii comisiei să poată învăța, nemijlocit, despre aspectele esențiale și recomandările de schimbare de la reprezentanții romilor și susținătorii comunității, cu scopul de a aduna informații care să stea la baza dezvoltării următoarei Declarații de Strategie a Comisiei.

Este important să se acorde o atenție specială nevoilor femeilor și tinerilor romi și sinti. INDO și ONPE ar trebui să se asigure că intersecționalitatea³⁰ este abordată corespunzător.³¹

INDO și ONPE ar trebui să mai includă în rapoartele lor anuale și o prezentare generală a activității lor legate de problemele romilor și sintilor, în care să acopere recomandările pe care le-au făcut în anii anteriori, nivelul de punere în aplicare al respectivelor recomandări și analiza aspectelor care împiedică punerea în aplicare.

28 Răspunsul Avocatului Poporului din Spania.

29 Raport – Nomazii: dărâmând barierele din calea drepturilor, Apărătorul de Drepturi, 6 octombrie 2021, pentru nomazi și Raport – Pentru apărarea eficienței a drepturilor romilor, Apărătorul de Drepturi, decembrie 2021.

30 Intersecționalitatea este un concept creat de expertul juridic Kimberlé Crenshaw, care evidențiază modul în care diferite aspecte ale identității persoanei – precum „rasa”, genul, clasa, sexualitatea, abilitatea -se intersectează și interacționează, creând adesea experiențe unice de discriminare sau privilegiu. Recunoaște că oamenii pot experimenta simultan forme multiple de oprimare sau privilegiu și că aceste aspecte identitare nu pot fi separate sau înțelese în izolare. În esență, intersecționalitatea accentuează natura interconectată a încadrărilor sociale și nevoie de a lua în considerare cum se intersectează ele pentru a da formă experiențelor și oportunităților oamenilor.

31 A se vedea, prin analogie Manual pentru Instituțiile Naționale pentru Drepturile Omului referitor la drepturile femeilor și egalitatea de gen, OSCE/ODIHR, Varșovia, 4 decembrie 2012, pag. 50. Pentru mai multe informații referitoare la provocările specifice cu care se confruntă femeile rome și sinti a se vedea Consiliul Ministerial al OSCE, Decizia nr. 4/13 (MC Dec. 4/13), „Consolidarea Eforturilor OSCE de punere în aplicare a Planului de Acțiune pentru Îmbunătățirea Situației Romilor și Sintilor în Spațiul OSCE cu Focus special pe Femeile, Tinerii și Copiii Romi și Sinti”, OSCE, Kiev, 6 decembrie 2013.

PARTEA 2

RECRUTAREA ȘI FORMAREA PROFESIONALĂ CONTINUĂ CARE REFLECTĂ PREOCUPĂRILE REFERITOARE LA ROMI ȘI SINTI

INDO și ONPE au rolul principal în ceea ce privește abordarea eficientă a discriminării și a inegalității la nivel național. Impactul lor poate fi amplificat prin a fi un model pentru alte instituții din sectorul public sau privat. Credibilitatea și eficiența INDO și ONPE poate fi limitată dacă proprii lor angajați perpetuează prejudecățile și ideile preconcepute împotriva romilor. Evitarea acestui lucru începe de la recrutare, crearea unui spațiu sigur de lucru pentru toți și prin a se asigura că angajații pot înțelege, identifica și adresa discriminarea sau încălcările drepturilor omului care îi afectează pe romi și sinti.

2.1 Efectuarea auditurilor de diversitate a angajaților

Primul pas este înțelegerea structurii existente a angajaților și asigurarea că aceasta reflectă diversitatea societății, incluzând romii și sinti, și în mod special femeile rome și sinti, care de cele mai multe ori se confruntă cu discriminare intersecțională (de exemplu, pe motive de gen, origine etnică și statut socio-economic). INDO și ONPE ar trebui **să efectueze audituri de diversitate a angajaților** pentru a înțelege originea rasială sau etnică, genul sau diversitatea propriului personal. Acest lucru dă posibilitatea ca, ulterior, instituția să își adapteze politicile de recrutare, să își stabilească obiective legate de diversitatea angajaților, să stabilească bibliografii pentru procedurile de recrutare sau pentru examinările periodice și să dezvolte cadrul pentru formarea profesională continuă.

Aceste instituții ar trebui să efectueze și **sondaje** periodice **asupra atitudinilor și percepțiilor** propriilor angajați față de grupurile vulnerabile; există dovezi anecdotice ale faptului că chiar și între angajații INDO/ONPE există prejudecăți despre romi și sinti. Rezultatele acestor sondaje ar trebui să permită INDO și ONPE să prioritizeze temele programelor lor de formare profesională continuă, astfel încât cei care interacționează cu victimele discriminării să fie conștienți de propriile lor idei preconcepute și prejudecăți și să nu aibă comportamente care să poată cauza revictimizare.³²

2.2 Promovarea recrutării și promovarea candidaților calificați de origine etnică romă sau sinti și a candidaților familiarizați cu provocările cu care se confruntă romii și sinti

INDO și ONPE pot lua măsuri proactive pentru a încuraja, la nivel intern și în sectorul public, recrutarea și promovarea candidaților calificați romi și sinti sau a celor care sunt familiarizați cu preocupările legate de romi și sinti. Formarea și specializarea la locul de muncă pot contribui la păstrarea angajaților la curent cu provocările, politicile și cele mai bune practici. Dezvoltarea profesională continuă poate include seminare personalizate, colaborare și implicare inter-sectorială cu organizațiile societății civile și experții romi și sinti, în vederea construirii competenței culturale și a conștientizării barierelor sistemice. Mai mult, specializarea în domenii precum legislația anti-discriminare, strategii de incluziune socială și elaborarea politicilor publice în manieră participativă poate ajuta angajații să conceapă și să implementeze intervenții eficiente și incluzive, bazate pe drepturi. Angajații ar trebui să cultive și o înțelegere mai profundă a aspectelor intersecționale, oferind INDO și ONPE instrumentele pentru a reacționa dinamic la nevoie și tendințele emergente.

32 Pentru informații suplimentare despre interviuarea victimelor discriminării, dar și despre alte încălcări ale drepturilor omului, vă rugăm să consultați Freedom Lab, [Interviurea în cunoștință de cauză a persoanelor cu traume: Competențe și Tehnici pentru Monitori \(curs online\)](#), 13 ianuarie 2023

Instituțiile pot lua măsuri pozitive pentru a îmbunătăți diversitatea plajei lor de candidați sau pentru a stabili cote, în funcție de legislația națională și rezultatele auditurilor de diversitate. Într-adevăr, unele state participante au luat deja măsuri pentru a asigura numirea angajaților romi sau sinti în cadrul INDO și ONPE de pe teritoriul lor, profitând de experiența lor profesională și de viață.³³

Această abordare are ca punct de plecare Recomandarea de Politică Generală a ECRI Nr. 13 privind Combaterea Anti-țigănistului și Discriminarea împotriva Romilor³⁴, precum și alte standarde propuse de Consiliul Europei.³⁵ Mai recent, Consiliul Europei a subliniat importanța unor astfel de măsuri speciale temporare pentru angajarea femeilor rome și sinti în special în sectorul public.³⁶

O recomandare de bază este să se **posteze, pe cât posibil, toate pozițiile deschise pe cât mai multe canale diverse**, inclusiv pe grupurile din mediul online sau paginile de internet relevante pentru romi și sinti. Acest lucru ar trebui să sporească numărul și diversitatea candidaților care aplică pentru orice poziție, inclusiv posturile cu vechime. O campanie de recrutare promovată pe larg ar trebui să ajute la atragerea candidaților calificați, potriviți, de origine romă și sinti. O altă abordare este includerea **mesajelor-cheie în anunțurile de recrutare care evidențiază caracterul incluziv la locul de muncă**, prin care se încurajează diverși candidați să aplice.

33 OSCE/ODIHR *Al Patrulea Raport de Stare*.

34 ECRI, *Recomandarea de Politică Generală a ECRI Nr. 13 privind Combaterea Anti-țigănistului și Discriminarea împotriva Romilor*, CRI (2011)37 rec., modificată la 1 decembrie 2020, principiul 5d

35 Comitetul de Miniștri *Recomandarea Rec (2001)17 privind Îmbunătățirea situației economice și ocupării forței de muncă de către Romii/Țigani și Nomazii din Europa*, Consiliul Europei, Strasbourg, 27 noiembrie 2001, Principiul 15: „ocuparea forței de muncă de către romi/țigani la toate nivelurile din sectorul public ar trebui promovată, prin urmare, și ar trebui încheiate parteneriate cu comunitățile de romi/țigani, pentru ca acestora să li se ofere formare la locul de muncă. Dacă este necesar, trebuie să se dezvolte strategii pentru îmbunătățirea potențialului de ocupare a forței de muncă de către romi/țigani prin formarea de competențe generice”

36 Comitetul de Miniștri, *Recomandarea CM/Rec(2024)1 „privind egalitatea femeilor și fetelor rome și nomade”*, Consiliul Europei, Strasbourg, 5 aprilie 2024, alin. 36.

Standardul de referință al **EQUINET** în materie de oferte de locuri de muncă:

„Secretariatul EQUINET este un angajator care oferă oportunități egale și se dedică să ofere oportunități egale pentru toate persoanele, indiferent de gen, orientare sexuală, religie sau credință, rasă sau etnie, vârstă sau dizabilitate. Cu scopul de a contribui la egalitate deplină în practică și de a compensa pentru dezavantaje, aplică măsuri de acțiune pozitivă. Având în vedere componența echipei Secretariatului EQUINET, în situația în care există doi candidați la fel de calificați și potriviți, se va selecta persoana care provine dintr-o minoritate etnică și/sau care are o dizabilitate, cu excepția cazului în care există alți factori care să încline balanța în favoarea celuilalt candidat/celorlalți candidați.”

În cazul selectării și numirii conducerii INDO și ONPE, o soluție este **încurajarea numirii candidaților care provin dintr-o minoritate etnică sau formularea unei cerințe față de candidați de a dovedi experiența profesională în domeniul drepturilor omului și egalității.**

Pentru Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării (CNCD) din România, Parlamentul are obligația legală de a evalua recomandările celor care aplică pentru postul de membri în Colegiului Director și trebuie să țină cont de implicarea lor în activități care țin de drepturile omului. În teorie, acest lucru poate include experiența de lucru pe aspecte care țin de romi și sinti. În 2022, Legea pentru Combaterea Discriminării a fost modificată pentru a crește numărul membrilor Colegiului Director al CNCD de la nouă la unsprezece și pentru a asigura includerea reprezentanților din partea minorităților naționale. De la înființarea sa, Colegiul Director al organismului de promovare a egalității din România a avut în componență persoane provenite din mediul rom – iar acest lucru a fost recunoscut public – sau persoane cu experiență extinsă în sprijinirea drepturilor romilor.³⁷

O altă cale de a asigura faptul că angajații INDO și ONPE înțeleg specificul romilor și sintilor este **includerea de materiale relevante în bibliografia aferentă concursurilor de recrutare**; de exemplu, prevederile legale și de politici publice, precum și jurisprudența adoptată la nivel național sau internațional, inclusiv hotărârile Curții Europene a Drepturilor Omului (CEDO) și Deciziile organismelor de monitorizare din cadrul Organizației Națiunilor Unite, cum ar fi Comitetul pentru Eliminarea Discriminării Rasiale (CERD),

37 CNCD din România, răspuns la chestionar.

Comitetul pentru Eliminarea Discriminării împotriva Femeilor (CEDAW), Comitetul pentru Drepturile Copilului (CRC) și Comitetul pentru Drepturile Persoanelor cu Dizabilități (CRPD). În particular, în situațiile în care procesul de selecție nu este realizat direct de INDO și ONPE, **materialele centrale pentru concursurile de recrutare pentru funcționarii publici ar trebui să includă legislația anti-discriminare și hotărâri-cheie în cauze care privesc romii și sinti**. ONPE sunt esențiale în selectarea bibliografiei, dar și în sprijinul acordat agențiilor naționale de recrutare, pentru a asigura faptul că mesajele de diversitate și incluziune, inclusiv preconcepțiile neconștientizate, sunt încorporate în **curriculum-ul revizuit pentru pregătirea interviului** și că membrii comitetelor de selecție sunt la rândul lor diverși și nepărtinitori. Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei a emis o recomandare deosebit de utilă care stipulează nevoia de „formare în domeniul nediscriminării a persoanelor implicate în deciziile de recrutare din sectoarele privat și public și în serviciile naționale de ocupare a forței de muncă”³⁸.

Procesele de selecție ale **Instituției Avocatului Poporului din Grecia** se desfășoară prin intermediul Consiliului Național pentru Recrutare în sectorul public. Candidații sunt selectați și evaluați din prisma îndeplinirii cerințelor legale pentru recrutare în funcții specifice și a nivelului de potrivire pentru respectiva poziție. Dacă îndeplinesc cerințele necesare, atunci experiența/cunoștințele candidaților referitoare la aspectele care țin de romi și sinti sau egalitate și nediscriminare se iau în considerare în procedura de evaluare. Instituția Avocatului Poporului din Grecia a menționat că se oferă prioritate candidaților romi, precum și candidaților care provin din grupuri vulnerabile pentru funcția de formare la Biroul Avocatului Poporului.³⁹

O altă activitate eficientă referitoare la resurse umane în cadrul INDO și ONPE este furnizarea de **formare, programe de dezvoltare și leadership pentru candidații romi**, inclusiv practică/stagii, pentru îmbunătățirea integrării acestora în astfel de instituții. Programele de acest gen nu numai că oferă angajaților romi și sinti cunoștințe și competențe valoroase, ci permit INDO și ONPE să beneficieze de experiența nemijlocită a stagiariilor referitoare la problemele cu care se confruntă comunitățile din care aceștia fac parte.

38 Comitetul de Miniștri, [Recomandarea Rec\(2001\)17](#), alin. 34.

39 Avocatului Poporului din Grecia, răspuns la chestionar.

În 2017, **Agenția pentru Drepturi Fundamentale a Uniunii Europene a lansat un Program de Stagiu de Practică, care include o schemă de Stagiu de Practică pentru Romi**, care se adresează în principal tinerilor absolvenți de facultate care provin din comunități rome. Printre altele, programul își propune atât familiarizarea stagiarii rome cu mandatul și rolul Agenției, cât și să le ofere acestora oportunitatea de a pune în practică acele cunoștințe pe care le-au dobândit pe durata studiilor⁴⁰. „Stagiul pentru Incluziunea Romilor” este un program similar oferit absolvenților de facultate care provin din comunități rome și sînt de către Granturile Spațiului Economic European (Granturile SEE).⁴¹ **Socialiștii și Democrații (S&D)**, un grup politic din Parlamentul European, a organizat, de asemeni, programe de stagii de practică de cinci-șase luni de zile. S&D a deschis un fond special pentru tineri de origine romă (candidatul trebuie să fie parte din comunitatea romă), care să permită tinerilor rome să accedă la program⁴².

Comisarul pentru Protecție și Egalitate din Serbia, în colaborare cu Centrul European pentru Drepturile Romilor, a organizat un program de stagiu de practică pentru studenții de etnie romă. Unul dintre participanți, un tânăr rom student la drept a fost ulterior angajat la biroul Comisarului și în prezent lucrează în calitate de consilier, analizând plângeri referitoare la discriminare.⁴³

40 FRA, *Decizia CS/024/2017, Reguli care stau la baza Programului de Stagiu de Practică pentru Romi la FRA*, Viena, 2017.

41 Granturi SEE, *Ref. 22-184*, Descrierea structurii Organizațiilor FMO (Biroul pentru Mecanisme Financiare) și Posturile de Stagiar 2022-2023, Granturi SEE, *VA 02/2022* Stagiu de Practică prin Granturi FMO-SEE și din Norvegia 2022-2023.

42 *Fondul pentru tineri de origine romă*, pagina de internet a grupului politic al Socialiștilor și Democraților din Parlamentul European.

43 Răspunsul Comisarului pentru Protecție și Egalitate din Serbia.

2.3 Introducerea în codurile de conduită a prevederilor despre egalitate și atribuții de nediscriminare care stipulează specific preocupările referitoare la romi și sinti

Ca instrumente voluntare care reflectă standardele minime de conduită acceptabilă și valorile de bază ale unei instituții, inclusiv diversitatea componentei sale (forță de muncă, beneficiari, clienți și parteneri), **Codurile de conduită** sunt esențiale pentru a contura mediul de lucru și a-l face incluziv și sigur pentru toți⁴⁴. Elementele minimale ale oricărui cod de conduită ar trebui să includă:

- O declarație conform căreia egalitatea și nediscriminarea sunt valori de bază pentru instituție;
- O politică explicită de toleranță zero pentru discriminare la nivelul instituției;
- O listă a grupurilor vulnerabile predispuse în mod special riscului de a fi discriminate într-un stat participant specific;
- O definiție a „încălcărilor”;
- Un mecanism intern pentru plângeri sigur, confidențial și eficient, cu sancțiuni clare pentru încălcări;
- Un sistem de verificare și evaluare.

EQUINET are o „politică a spațiilor mai sigure” pentru propriile evenimente, care acoperă toate motivele de discriminare și hărțuire. Există și politici interne pentru prevenirea și combaterea hărțuirii în cadrul Secretariatului EQUINET.

Comisarul pentru Protecție împotriva Discriminării din Albania a semnalat că are regulamentul intern care se axează pe egalitate și nediscriminare pe toate motivele protejate.⁴⁵

44 Łukasz Bojarski, Isabelle Chopin, Barbara Cohen, Uyen Do, Lilla Farkas și Romanța Iordache *Seminare de conștientizare a nediscriminării și egalității la nivelul OSC-urilor din 32 de țări europene – Manual de Formare în materie de Discriminare*, Human European Consultancy- Grupul pentru Politică de Migrațiune, mai 2012.

45 Comisarul pentru Protecție împotriva Discriminării din Albania, răspuns la chestionar.

ONPE sunt cele mai în măsură să **distribuie modele de coduri de conduită sub incidența legislației în materie de combatere a discriminării și egalitate**, pentru a-i ajuta pe alți angajatori și angajați să își înțeleagă obligațiile legale și să ofere orientări referitoare la ce ar trebui să facă angajatorii sau furnizorii de servicii pentru a respecta legislația în materie de combatere a discriminării.

În 2014, **Avocatul Poporului din Grecia** a publicat „Respectul face diferența”⁴⁶ un ghid despre tratament egal și nediscriminare, care se adresează tuturor funcționarilor publici, inclusiv propriului personal. În 2017, s-a publicat o ediție revizuită.

2.4 Furnizarea de formare profesională continuă pe tema aspectelor care țin de romi și sinti

După recrutare, este la fel de important să se asigure **formare continuă la locul de muncă pentru angajați pe teme legate de istoria, cultura și limba romilor și sintilor, precum și de drepturile acestora**. Atât ECRI, cât și Comitetul de Miniștri ai Consiliului Europei au recomandat ca Statele Membre UE să ofere instruirii pentru judecători, procurori și avocați, precum și pentru toate oficialitățile guvernamentale și toți funcționarii publici (de exemplu, profesori, agenți de aplicare a legii, practicieni în domeniul medical, lucrători sociali), pe teme de anti-discriminare și egalitate, rasism și „anti-țigănist”.⁴⁷ Această recomandare se aplică și angajaților INDO și ONPE, însă le oferă acestor instituții ocazia să preia inițiativa în formarea funcționarilor publici în acest domeniu. Sondaje periodice referitoare la atitudini și percepții ale publicului general față de grupurile vulnerabile și sondajele interne axate pe prejudecățile angajaților pot forma scenariul de referință pentru evaluarea domeniului de aplicare al formării profesionale continue a angajaților.

46 Συνήγορος του Πολίτη, *Οδηγός Ίσης Μεταχείρισης – Εγχειρίδιο για Δημόσιους Υπαλλήλους – Ο Σεβασμός κάνει τη διαφορά* (Avocatul Poporului din Grecia, Ghid pentru tratament egal și nediscriminare care se adresează tuturor funcționarilor publici – Respectul face diferența), Atena 2017

47 Comisia Europeană împotriva Rasismului și Intoleranței (ECRI), *CRI (2014)48* Recomandarea de Politică Generală a ECRI Nr. 14 privind Combaterea Rasismului și a Discriminării Rasiale în Ocuparea Forței de Muncă, Consiliul Europei, Strasbourg, 25 septembrie 2012. A se vedea și Comitetul de Miniștri, *Recomandarea CM Rec (2008)5 „privind Politici pentru Romi și/sau Nomazi în Europa”*, Consiliul Europei, Strasbourg, 20 februarie 2008.

La un nivel minim, cursurile de formare periodice ar trebui ținute de OSC-urile ale romilor și sintilor. Acestea ar trebui să explice specificul comunităților rome și sinti, discutând barierele din calea participării romilor și sintilor și exercitarea efectivă a drepturilor omului. Activitățile care sunt interactive și/sau care urmează modelul „Living Library”⁴⁸ contribuie la crearea unei recunoașteri pozitive a culturii și identității rome și sinti. Totodată, acestea ar trebui să țină la curent participanții cu cele mai recente documente internaționale și jurisprudența relevantă, în special cu jurisprudența recentă a CEDO.

În situațiile în care resursele nu sunt suficiente pentru a ține cursuri separate despre drepturile romilor și sintilor, instituțiile pot organiza cursuri cu mentor prin **platforma online HELP a Consiliului European**⁴⁹, care este accesibilă gratuit în limba engleză și alte limbi. Cursurile includ: Anti-discriminare, Lupta împotriva Rasismului, Xenofobiei, Homofobiei și Transfobiei, sau Infracțiuni Motivate de Ură și Discurs de Incitare la Ură.⁵⁰

CNCDO din Franța a menționat că formarea specifică (cel puțin anual) este obligatorie pentru angajații săi.⁵¹

În ciuda faptului că dispune de resurse financiare foarte limitate, **EQUINET** a semnalat o abordare activă a cursurilor și formării profesionale continue; se încurajează angajații să participe, în timpul programului de lucru, la numeroase cursuri și evenimente gratuite disponibile pe teme de egalitate (inclusiv aspecte care țin de romi și sinti), indiferent dacă acestea sunt organizate de EQUINET sau de terți externi.

48 Pentru informații suplimentare referitoare la conceptul „Living Library” consultați [Consiliul European-Living Library](#).

49 [Cursurile HELP](#).

50 Suplimentar la educarea despre istoria, cultura, limba romilor, precum și despre drepturile romilor, ar putea fi relevant pentru angajații INDO și ONPE să își îmbunătățească cunoștințele și competențele despre integrarea genului, Principiile de la Paris, diversitate, pluralism și cooperare cu OSC-uri, consultarea factorilor de decizie, cooperarea cu primăriile și consiliile județene, precum și comunicarea generală și competențele de advocacy. Pentru informații suplimentare, accesați seria de webinare pe aceste teme, ODHR/ENNHRI [Competențe și instrumente de comunicare pentru Instituțiile Naționale pentru Drepturile Omului](#).

51 [CNCDO din Franța, răspuns la chestionar](#).

CNCD din România a semnalat că în 2019, în contextul programului JUSTROM implementat de Consiliul Europei în România, s-a organizat un curs de formare pentru a actualiza cunoștințele membrilor personalului CNCD despre cele mai recente evoluții în domeniul anti-discriminării, în special în jurisprudența CEDO și a Curții Europene de Justiție a Uniunii Europene (CJUE), în cele mai relevante standarde referitoare la aspectele care țin de romi, libertatea de exprimare și „discursul de incitare la ură” și pentru a schimba puncte de vedere asupra practicilor referitoare la problemele romilor și nediscriminare.⁵²

52 CNCD din România, răspuns la chestionar.

PARTEA 3

DIALOGUL CU ALȚI ACTORI INTERESAȚI

3.1 Stabilirea cooperării cu actorii interesați de la nivel național și internațional

INDO și ONPE dețin deja informații și expertiză semnificative cu privire la numeroase aspecte relevante pentru romi și sinti. Cu toate acestea, se pare că există puține canale și proceduri structurate corespunzător pentru implicare bilaterală (nu doar comunicare) între actorii interesați, care variază de la OSC-urile naționale la organizații internaționale. Mai mult și fără a minimaliza voia importanța sa, implicarea formală a INDO și ONPE este adesea văzută ca fiind exclusiv pentru oferirea de contribuții la conceperea și elaborarea politicilor referitoare la romi și sinti, mai degrabă decât în implementarea sau monitorizarea și evaluarea impactului acestor politici publice, o zonă în care INDO și ONPE pot avea o contribuție însemnată.

Acest lucru dă naștere la trei probleme. În primul rând, se poate ca alți actori interesați să nu fie suficient la curent cu constatările și recomandările INDO și ONPE și, prin urmare, să nu le reflecte în activitățile lor, ceea ce ar submina calitatea și eficiența lor generală. În al doilea rând, o necunoaștere a activităților deja finalizate de INDO și ONPE riscă duplicarea de către alți actori implicați, irosindu-se astfel timp și resurse valoroase. În al treilea rând, prin neimplicarea oficială a INDO și ONPE în monitorizarea și evaluarea politicilor referitoare la romi și sinti, în special, colportă riscul ca neajunsurile și blocajele din implementare să nu fie reperate și rezolvate.

Comisia Europeană a ridicat îngrijorări similare, remarcând că în multe situații, ONPE au interacționat în principal cu actori nestatali (cum ar fi organizațiile societății civile și mediul academic) într-un mod informal și ad-hoc, mai degrabă decât printr-un dialog structurat. În plus, autoritățile publice au eșuat de multe ori în a implica la nivel formal ONPE în dezvoltarea și implementarea strategiilor naționale de integrare a romilor. Prin urmare, interacțiunea ONPE atât cu părțile interesate guvernamentale și neguvernamentale a rămas în principal informală, limitând influența acestora în conturarea politicii publice.⁵³ Pentru a aborda această problemă, în propunerea sa de Recomandare a Consiliului privind egalitatea, incluziunea și participarea romilor, Comisia Europeană a introdus o secțiune specifică referitoare la rolul ONPE în promovarea integrării sociale a romilor și sintilor.⁵⁴ De reținut și că sub incidența Regulamentului UE 2021/1060, este de așteptat ca ONPE să colaboreze strâns cu OSC în conceperea, implementarea și monitorizarea cadrelor strategice naționale pentru egalitate de gen⁵⁵. În același timp, prin ENNHRI, respectiv EQUINET, INDO și ONPE au început deja să facă pașii necesari spre a facilita schimbul de informații, provocări și soluții; astfel de inițiative nu numai că ar trebui consolidate (de exemplu, prin stabilirea platformelor sau organizarea periodică a evenimentelor de schimb de experiență), ba chiar ar trebui stabilite canale directe de comunicare și cooperare între INDO și ONPE care se confruntă cu probleme similare. De exemplu, INDO/ONPE din țări învecinate care lucrează în domeniul traficului de persoane care afectează romii și sinti s-ar putea folosi de o astfel de platformă pentru a schimba informații punctuale care să le permită să lucreze mai eficient.

53 Comisia Europeană, [COM/2021/139 final](#). Document de Lucru al Serviciilor Comisiei : Raport de la Comisie către Parlamentul European privind aplicarea Directivei 2000/43/CE a Consiliului de punere în aplicare a principiului egalității de tratament între persoane, fără deosebire de rasă sau origine etnică („Directiva privind egalitatea rasială”) și a Directivei 2000/78/CE a Consiliului de creare a unui cadru general în favoarea egalității de tratament în ceea ce privește încadrarea în muncă și ocuparea forței de muncă („Directiva privind egalitatea de tratament în ceea ce privește încadrarea în muncă”), Uniunea Europeană, Bruxelles, 19 februarie 2021, alin. 4.3.

54 Comisia Europeană, [COM\(2020\)621 Final](#). Propunere de Recomandare a Consiliului privind egalitatea, incluziunea și participarea romilor, Uniunea Europeană, Bruxelles, 7 octombrie 2020, recomandările 14-15. Recomandările au fost ulterior preluate de Consiliul Uniunii Europene în Recomandarea 2021/C93/01 „privind egalitatea, incluziunea și participarea romilor”, Uniunea Europeană, Bruxelles, 12 martie 2021.

55 Parlamentul European și Consiliul Uniunii Europene, [Regulamentul \(UE\) 2021/1060](#) al Parlamentului European și al Consiliului din 24 iunie 2021 de stabilire a dispozițiilor comune privind Fondul european de dezvoltare regională, Fondul social european Plus, Fondul de coeziune, Fondul pentru o tranziție justă și Fondul european pentru afaceri maritime, pescuit și acvacultură și de stabilire a normelor financiare aplicabile acestor fonduri, precum și Fondului pentru azil, migrație și integrare, Fondului pentru securitate internă și Instrumentului de sprijin financiar pentru managementul frontierelor și politica de vize, Uniunea Europeană, Bruxelles, 30 iunie 2021, Anexa 4.

Deși alte părți interesate (în special cele guvernamentale) ar trebui să ia inițiativa și să ia legătura cu INDO și ONPE pentru a stabili forme mai apropiate de cooperare, este foarte probabil ca acest lucru să nu se întâmple din mai multe motive, care variază de la inerție birocratică la înțelegere limitată a rolurilor lor. INDO și ONPE ar trebui să își propună să interacționeze și să colaboreze cu o mare varietate de actori interesați⁵⁶. Este crucial pentru INDO și ONPE să **identifice actorii interesați care țin de stat și cei care nu țin de stat și să inițieze cooperare, coordonare și partajare de informații în manieră structurată pe aspecte care țin de romi și sinti** fără a-și compromite independența. Este la fel de important ca INDO și ONPE să poată avea un **rol mai activ în evaluarea impactului strategiilor naționale pentru romi și sinti, în identificarea neajunsurilor în implementare și în a face recomandări pentru abordarea acestora**. În acest sens, ONPE, în special, ar trebui să acorde prioritate mai ridicată aspectelor care țin de romi și sinti când revizuiesc implementarea cadrelor naționale pentru egalitate de gen, unde au deja mandat explicit.

EQUINET a înregistrat deja progrese în a asigura că expertiza și cunoștințele membrilor lor în probleme care țin de romi și sinti este centralizată și pusă la dispoziția Comisiei Europene. Grupul său de Lucru pentru Elaborarea Politicilor a întocmit un raport cu titlul „Perspectivă”, care stabilește principalele probleme cu care se confruntă romii și sinti, recomandări de abordare a acestora și bune practici adoptate de membrii săi⁵⁷.

ENNHRI abordează aspectele relevante care țin de romi și sinti prin **Grupul său de Lucru pentru Drepturile Economice, Sociale și Culturale**. Grupul de lucru se prezintă ca un hub pentru experți și o platformă de schimburi de informații, bune practice și provocări cu care INDO se confruntă în această zonă. Grupul de Lucru mai coordonează și interacțiunea cu actorii regionali la nivelul UE și al Consiliului Europei, și, într-o anumită măsură, ONU.⁵⁸

56 Pentru informații suplimentare referitoare la modul de interacționare cu părțile interesate și de construire a unor alianțe, a se consulta Instrumentul de Orientare cu privire la Consolidarea Rezilienței Instituțiilor Naționale pentru Drepturile Omului, OSCE/ODIHR, 26 august 2022, pag. 21-22.

57 Incluziunea Romilor și a Nomazilor: Către un Noi Cadru UE. Învățămintele din Activitatea Organismelor de Promovare a Egalității, EQUINET, 23 iulie 2020.

58 Răspunsul ENNHRI.

CNCDO din Franța a oferit contribuții la elaborarea proiectului de Plan Național de Acțiune împotriva Rasismului și Antisemitismului, care conține o secțiune despre „anti-țigănist”. CNCDO este mandatat să efectueze evaluarea Planului Național de Acțiune din trei în trei ani, și, prin urmare, implicit și evaluarea măsurilor de combatere a „anti-țigănistului”. Au mai semnalat că au o relație de lucru strânsă cu DIHAL (Delegația Inter-ministerială pentru Cazare și Acces la Locuințe, care este și Punctul de Contact Național pentru Romi din Franța) pe probleme care țin de eliminarea cartierelor compacte care nu îndeplinesc standarde minimale de locuire, precum și în ce privește școlarizarea, dar și cu DILCRAH (Delegația Inter-ministerială pentru Lupta Împotriva Rasismului, Antisemitismului și al Urii Anti-LGBT) în ceea ce privește întocmirea și evaluarea planului național de acțiune împotriva rasismului și anti-semitismului.⁵⁹

3.2 Facilitarea monitorizării și a plângerilor depuse de romi și sinti în cazurile de discriminare și solicitarea de feedback referitor la activitatea INDO și ONPE pe tema aspectelor care țin de romi și sinti

În 2014, Comisia Europeană a evidențiat sub-raportarea cazurilor de discriminare, precum și lipsa de conștientizare a victimelor referitoare la drepturile lor și căile de atac pe care le au la dispoziție⁶⁰. Comisia Europeană a reiterat aceste îngrijorări în raportul său din 2021⁶¹. Acest lucru sugerează că motivele care stau la baza sub-raportării sunt de natură structurală, iar diversele măsuri și activități de creștere a conștientizării destinate publicului nu au avut eficiență în ceea ce privește încurajarea persoanelor care trec prin experiența discriminării să folosească diversele proceduri (inclusiv să depună plângeri la ONPE).

59 CNCDO din Franța, răspuns la chestionar.

60 Comisia Europeană, COM/2014/02 final Raport al Comisiei către Parlamentul European și Consiliul - Raport comun privind aplicarea Directivei 2000/43/CE a Consiliului din 29 iunie 2000 de punere în aplicare a principiului egalității de tratament între persoane, fără deosebire de rasă sau origine etnică (directiva privind egalitatea rasială) și a Directivei 2000/78/CE a Consiliului din 27 noiembrie 2000 de creare a unui cadru general în favoarea egalității de tratament în ceea ce privește încadrarea în muncă și ocuparea forței de muncă (directiva privind egalitatea de tratament în ceea ce privește încadrarea în muncă), Uniunea Europeană, Bruxelles, 17 ianuarie 2014, Secțiunea 3.3.

61 Comisia Europeană, COM/2021/139 final, Raport al Comisiei către Parlamentul European și Consiliul privind aplicarea Directivei 2000/43/CE a Consiliului de punere în aplicare a principiului egalității de tratament între persoane, fără deosebire de rasă sau origine etnică („Directiva privind egalitatea rasială”) și a Directivei 2000/78/CE a Consiliului de creare a unui cadru general în favoarea egalității de tratament în ceea ce privește încadrarea în muncă și ocuparea forței de muncă („Directiva privind egalitatea de tratament în ceea ce privește încadrarea în muncă”), Uniunea Europeană, Bruxelles, 19 martie 2021.

Este crucial, prin urmare, nu numai să se întreprindă **mai multe măsuri țintite de conștientizare referitoare la romi și sinti, ci să se identifice și să se organizeze cursuri pentru OSC-urile care lucrează cu romi și sinti, care să îi ajute să devină puncte de contact** pentru romi și sinti în cazurile de discriminare și pentru trimitere mai departe la INDO și ONPE. În același timp, și pentru a asigura participarea reală a comunităților de la nivel local și a OSC-urilor romilor și sintilor, INDO și ONPE ar trebui să păstreze legături directe cu comunitățile cu romi și sinti, de exemplu, prin organizarea de vizite periodice de cercetare a stării de fapt, fără însoțire din partea membrilor OSC-urilor care lucrează cu romi și sinti. Este foarte încurajator că multe dintre INDO și ONPE care au participat la studiu au semnalat că oferă cursuri OSC-urilor care lucrează cu romi și sinti, mai ales referitor la conștientizarea drepturilor și depunerea plângerilor. În funcție de nivelul de cunoștințe și de competențe al OSC-urilor romilor și sintilor, acest curs ar trebui să includă instruire pe diverse teme, cum ar fi diferite forme de discriminare (inclusiv „discursul de incitare la ură”), culegerea de date în sprijinul plângerilor legate de discriminare, căile de atac disponibile, jurisprudența recentă a instanțelor naționale/ a ONPE în materie de cazuri de discriminare, acordarea de sprijin și asistență victimelor discriminării, precum și asistență juridică disponibilă.

Comisia pentru Egalitate din Irlanda de Nord coordonează o clinică de drepturile omului care oferă consultanță juridică și informații suplimentare și trimitere către serviciile de asistență juridică pentru victimele discriminării.

INDO și ONPE ar trebui să solicite activ și periodic punctele de vedere ale OSC-urilor romilor și sintilor și ale reprezentanților comunităților cu romi și sinti cu privire la prioritățile și recomandările lor pentru îmbogățirea activităților și gestionarea mai eficientă a problemelor care țin de romi și sinti. Ar putea lua în considerare **înființarea consiliilor/comitetelor consultative** și invitarea OSC-urilor romilor și sintilor sau a experților independenți să devină membri, sau ar putea ține întâlniri periodice, deschise pentru consultări specifice.

În toate aceste proiecte, ar trebui făcute eforturi speciale pentru a ajunge la femeile rome și sinti. Conform datelor Studiului din 2021 privind Romii al Agenției pentru Drepturi Fundamentale a Uniunii Europene (FRA), mai mult bărbații romi și sinti decât femeile rome sau sinti sunt conștienți de existența cel puțin a unui organism de promovare a egalității.⁶²

Avocatul Poporului din Albania oferă cursuri despre drepturile omului și rolul instituțiilor independente pentru drepturile omului tinerilor romi și are în plan să coopereze cu OSC-urile rome și cu persoane fizice pentru a înființa o rețea de mediatori⁶³.

Comisarul pentru Apărarea Egalității din Serbia a adoptat o gamă largă de măsuri ca reacție la sub-raportare, printre care se numără: cursuri pentru consiliile naționale pentru minorități (inclusiv minoritatea națională a romilor); vizite și campanii de conștientizare în așezările informale locuite de romi; publicații în limba Romani cu privire la identificarea și raportarea discriminării; cooperarea cu organizații care lucrează în domeniul drepturilor romilor; publicarea de ghiduri și cursuri pentru organizațiile societății civile despre cum se efectuează testarea situațională și litigarea strategică⁶⁴.

62 FRA, Romii în 10 State Europene: Principalele Rezultate – Studiul referitor la romi din 2021, Viena, 2022, pag. 32.

63 Avocatul Poporului din Albania, răspuns la chestionar.

64 Testarea situațională este o metodă pentru detectarea discriminării comparând modul în care sunt tratați persoane diferite în situații similare. Litigiul strategic înseamnă prezentarea unei spețe în fața instanței, în căutarea dreptății pentru victimele discriminării/ale încălcării drepturilor omului. Litigiul strategic reprezintă o abordare juridică punctuală în care speța este selectată nu numai pentru a ajuta o persoană fizică, ci și pentru a crea o modificare legală sau de politică mai amplă – în care speța servește ca precedent juridic. Pentru informații suplimentare referitoare la testarea situațională, vă rugăm să consultați: *Demonstrarea Cazurilor de Discriminare – Rolul Testărilor Situaționale*, Pagina de Internet europeană dedicată Integrării, 27 martie 2007; Isabelle Rorive, *Demonstrarea Cazurilor de Discriminare, Rolul Testărilor Situaționale*, Centrul pentru Drepturi Egale, 2009; Rezumatul Cursurilor Equinet: Organismele pentru Promovarea Egalității care utilizează Testările Situaționale, Equinet, Vilnius, 3-4 iunie 2024; Equinet, *Incluziunea Romilor și a Nomazilor*, pag. 14.

Consiliul pentru Eliminarea Discriminării Rasiale sau Etnice din Spania sprijină un Serviciu de Asistență pentru Victimele Discriminării Rasiale sau Etnice. Serviciul este administrat de *Fundación Secretariado Gitano* în colaborare cu șapte alte ONG-uri care se specializează în probleme de imigrație și combaterea rasismului și a intoleranței. Angajații lor tehnici au fost beneficiarii cursurilor organizate de Avocatul Poporului din Spania în ce privește problemele de discriminare, intervenție în cazurile de discriminare, precum și despre rolul Instituției Avocatului Poporului din Spania și depunerea plângerilor. Serviciul este oferit din 87 de locații, în toate regiunile din Spania.^{65, 66}

Două OSC-uri care lucrează cu romii (*Romeeurope* și *La Voix des Roms*) au reprezentare în consiliul CNCDO din Franța și sunt consultați în legătură cu activitățile referitoare la romi și sinti (de exemplu, în timpul elaborării și emiterii opiniilor).⁶⁷

Un OSC care lucrează cu romii din Grecia (Ellan Passe) care are asociații reprezentative în toată Grecia este printre cei 42 de membri ai plenului **Comisiei Naționale pentru Drepturile Omului din Grecia (CNDOG)**.⁶⁸

65 *Ibid.*

66 Răspunsul Avocatului Poporului din Spania.

67 CNCDO din Franța, răspuns la chestionar.

68 CNDOG din Grecia, răspuns la chestionar.

3.3 Elaborarea și adoptarea unui set de orientări și protocoale comune despre prevenirea încălcării drepturilor omului ale romilor și sintilor

Normele privind egalitatea sunt reactive, prin natură, efectiv, oferind reparație individualizată persoanelor care au trăit experiența discriminării⁶⁹. Așadar, este important să se exploreze modul în care INDO și ONPE pot contribui la prevenirea discriminării, care să nu mai aibă loc din start.

Acest obiectiv se poate îndeplini parțial prin măsuri pro-active, cum ar fi elaborarea codurilor de practică sau a ghidurilor practice referitoare la nediscriminare (și în mod specific pe aspecte care țin de romi și sinti) și distribuirea lor către oficialitățile de stat.

În același timp, și în lumina dificultăților întâlnite la colectarea datelor cantitative și calitative defalcate pe criterii diferite, este esențial pentru toate părțile interesate să se pună de acord în ceea ce privește **metodele comune de colectare a datelor**. INDO și ONPE, în special, ar trebui să sublinieze tuturor părților interesate importanța datelor statistice de bună calitate pentru combaterea discriminării și evaluarea impactului legislației și politicilor publice împotriva discriminării. Acestea ar trebui să facă și recomandări clare cu privire la modul în care să se îmbunătățească procesul de colectare a datelor. În acest sens, unele ONPE și-au unit forțele cu institute naționale de statistică, iar altele caută să **adopte liniile directoare privind colectarea de date ale Sub-grupului pentru Date privind Egalitatea din cadrul Grupului UE la nivel înalt pentru Nediscriminare, Egalitate și Diversitate**⁷⁰.

Similar, este important să se dezvolte noi moduri de a evalua impactul INDO și ONPE, precum și activitățile, măsurile și politicile autorităților de stat din domeniul problemelor care țin de romi și sinti. Acest lucru ar putea include **conceperea și adoptarea unor indicatori specifici** (asemeni indicatorilor din portofoliul FRA, dezvoltați în contextul Cadrului Strategic UE pentru Romi⁷¹) care să fie utilizați de toate părțile interesate care lucrează cu aspecte ce țin de romi și sinti.

69 Comisia Europeană, COM/2022/689 final, pag. 18.

70 Comisia Europeană, COM/2021/139 final, secțiunea 2.2.2.1.

71 Comisia Europeană, COM (2020)620 final, Anexă la Comunicarea de la Comisie către Parlamentul European și Consiliu: O Uniune a Egalității: Cadrul Strategic al UE pentru egalitatea, incluziunea și participarea Romilor, Uniunea Europeană, Bruxelles, 7 octombrie 2020, Comisia Europeană, COM (2020) 620 final, Anexa.

Avocatul Poporului din Grecia a elaborat și distribuit un manual⁷² și un ghid despre aspecte care țin de nediscriminare, destinat funcționarilor publici.⁷³ A mai elaborat și distribuit un ghid practic pe teme legate de romi pentru autoritățile publice locale, în care oferă recomandări concrete despre gestionarea diverselor aspecte cu care se confruntă romii.⁷⁴

Comisarul pentru Apărarea Egalității din Serbia a întocmit un material educațional și publicații adaptate pentru diferite grupuri, cum ar fi funcționari ai autorităților publice locale, organele de aplicare a legii, funcționari publici și cadre didactice.⁷⁵

Pentru a facilita și promova respectarea Legii Egalității, **Comisia pentru Egalitate și Drepturile Omului** din Marea Britanie⁷⁶ a elaborat și promovat coduri de practică pe diverse subiecte, cum ar fi încadrarea în muncă, furnizarea serviciilor și plata echitabilă. Aceste coduri oferă explicații detaliate ale prevederilor legislative și ale modurilor de punere în aplicare a conceptelor juridice din Legea Egalității în situații din viața cotidiană; s-au inclus limbaj și exemple specifice referitoare la Țigani și Nomazi.⁷⁷

EQUINET a publicat un raport referitor la colectarea și utilizarea datelor referitoare la plângeri de către organismele de promovare a egalității⁷⁸, în care a identificat provocările comune și a stabilit recomandări pentru abordarea lor. A mai pus bazele unui Grup de Lucru pentru Cercetare și Colectarea Datelor, pentru a îmbunătăți și coordona colectarea de date între membrii săi.

72 Συνήγορος του Πολίτη, Οδηγός Διαφορετικότητας για Δημοσίους Υπαλλήλους με Σκοπό την Καταπολέμηση των Διακρίσεων – Ποιόν έχω απέναντί μου, (Avocatul Poporului din Grecia, Manual despre diversitate pentru funcționarii publici pentru combaterea discriminării – Cine stă în fața mea?), Avocatul Poporului din Grecia, Atena.

73 Συνήγορος του Πολίτη, Οδηγός Ίσης Μεταχείρισης – Εγχειρίδιο για Δημοσίους Υπαλλήλους – Ο Σεβασμός κάνει τη διαφορά (Ghid pentru tratament egal și nediscriminare adresat tuturor funcționarilor publici – Respectul face diferența).

74 Συνήγορος του Πολίτη, Πρακτικός Οδηγός για Δημοτικές Αρχές – Υπάρχουν σκηνίτες και κοινωνικά αποκλεισμένοι Țιγγάνοι / Ρομά στο Δήμο μας – Τι μπορούμε να κάνουμε; (Avocatul Poporului din Grecia, Ghid Practic pentru Municipii – Există țigani/romi care locuiesc la cort și sunt marginalizați social în Municipiul nostru – Ce putem face), Avocatul Poporului din Grecia, Atena.

75 Răspunsul Comisarului pentru Apărarea Egalității din Serbia.

76 INDO din Anglia, Scoția și Țara Gallilor din Regatul Unit al Marii Britanii.

77 Legea Egalității 2010, Coduri de Practică, Comisia pentru Egalitate și Drepturile Omului, 2019.

78 Colectarea și utilizarea datelor referitoare la plângeri de către organismele de promovare a egalității, EQUINET, 2021.

3.4 Combaterea eficientă a „discursului de instigare la ură” îndreptat împotriva romilor și sintilor

Se pune din nou accentul pe nevoia de a combate „discursul de incitare la ură” și stereotipurile împotriva romilor. Recomandarea Consiliului Uniunii Europene privind Romii face apel la ONPE să preia cazuri de „discurs instigator la ură” și să abordeze probleme sub-raportării⁷⁹. Comisia Europeană a propus ca „discursul de incitare la ură”, împreună cu infracțiunile motivate de ură, să fie incluse în lista de infracțiuni incriminate de UE, respectiv acele infracțiuni pentru care Parlamentul European și Consiliul Uniunii Europene pot adopta în comun un set minim de reguli⁸⁰. Similar, Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei a adoptat Recomandarea referitoare la „discursul de incitare la ură”, conturând diverse categorii de „discurs instigator la ură” și propunând o gamă diversă de măsuri pentru abordarea acestei probleme⁸¹.

INDO și ONPE pot avea atât rol de prevenție, cât și de reacție în privința combaterii „discursului de incitare la ură”. Ar putea elabora, ideal în colaborare cu asociațiile de jurnaliști și OSC-urile rome, **ghiduri pe aspecte care țin de romi și sinti, în care să prezinte informații esențiale despre comunitățile lor, să introducă contradiscursul⁸²/narațiuni alternative** și să disipeze percepțiile greșite despre romi. Este crucial să se includă o evaluare clară a motivelor care stau la baza eșecului diverselor politici naționale de îmbunătățire a situației romi și sintilor, având în vedere că adesea publicul consideră că astfel de eșecuri se datorează faptului că romii și sinti nu sunt dispuși să se integreze în societatea majoritară.

INDO și ONPE ar trebui să se implice în activități de conștientizare, să abordeze prejudecățile și stereotipurile și să promoveze contradiscursuri prin realizarea de campanii de conștientizare pe rețelele de socializare și alte platforme sau prin organizarea de cursuri despre prejudecata neconștientizată și stereotipuri destinate jurnaliștilor și altor părți interesate.

79 Consiliul Uniunii Europene, Recomandarea 2021/C93/01.

80 Comisia Europeană, COM(2021) 777 final, Comunicare a Comisiei Către Parlamentul European și Consiliu: O Europă mai favorabilă incluziunii și mai protectoare: includerea discursului de incitare la ură și a infracțiunilor motivate de ură în lista infracțiunilor incriminate de UE.

81 Comitetul de Miniștri, Recomandarea CM/Rec(2022)16 privind combaterea discursului de incitare la ură, Consiliul Europei, Strasbourg, 20 mai 2022.

82 „Contradiscursul (discursul de contracarare) este practica de a răspunde la discursuri care par dăunătoare sau ofensatoare. Aceasta poate lua multe forme, precum contestarea, demontarea sau criticarea discursului dăunător, promovarea unor puncte de vedere alternative, furnizarea de informații corecte și încurajarea empatiei și a înțelegerii. Organizațiile și cercetătorii utilizează diferite definiții pentru contradiscurs”, pagina de internet Viitorul Discursului Liber, ultima accesare 10 aprilie 2025.

INDO și ONPE pot de asemenea lucra cu jurnaliștii și pe teme care țin de modul de identificare și prevenire a „discursului de incitare la ură”, fie prin **cursuri sau prin elaborarea de ghiduri despre limitele dreptului la liberă exprimare** conform hotărârilor judecătorești ale CEDO sau ale instanțelor naționale și standardelor internaționale. INDO și ONPE ar mai putea să **ofere asistență juridică specializată pentru organismele de reglementare independente ale jurnaliștilor la aplicarea codurilor lor de conduită** în contextul procedurilor disciplinare demarate împotriva jurnaliștilor pentru implicarea în „discurs de incitare la ură”⁸³.

INDO și ONPE mai pot stabili cooperări cu poliția, parchetele sau unitățile specializate în infracțiuni motivate de ură, pentru a sprijini eforturile de răspuns la incidente care implică infracțiuni motivate de ură, precum și cazuri de „discurs de incitare la ură” prin care se instigă la violență și comiterea de infracțiuni și pentru a încuraja practica de a depune opinii consultative pentru a veni în ajutorul investigațiilor. INDO și ONPE ar trebui – ele însele – **să prioritizeze și să investigheze cazurile de „discurs de incitare la ură” care nu ajung să fie încadrate ca infracțiune penală**. S-ar putea ca sancțiunile standard (de exemplu, amenzile administrative) să nu fie suficiente pentru a opri reapariția incidentelor care implică „discurs de incitare la ură”, astfel că INDO și ONPE ar trebui să cerceteze aceste cazuri și să facă propuneri legiuitorului (de exemplu, printr-un raport special) cu privire la adoptarea unor mecanisme inovative pentru măsuri reparatorii. Reglementările anti-discriminare ar putea fi modificate pentru a include măsuri educaționale bazate pe principiul justiției reparatorii: de exemplu, prin dispoziții care să oblige partea răspunzătoare să participe la seminare de conștientizare. În situațiile în care cadrul legal permite, INDO și ONPE pot **dispune ca autorii infracțiunii să își ceară scuze public și/sau să publice constatările investigațiilor referitoare la conduită discriminatorie**. Acestea mai pot acționa și ca sistemele de „avertizare timpurie”, evidențiind exemple de stereotipuri și „discurs de incitare la ură” îndreptate împotriva romilor, pentru a crește gradul de conștientizare în rândul publicului asupra standardelor referitoare la „discursul de incitare la ură”.

83 Pentru informații suplimentare referitoare la romi și sinti și mass media, consultați OSCE/ODIHR, *Al Patrulea Raport de Stare*, pag. 34-37.

Comisia pentru Egalitate și Drepturile Omului din Marea Britanie a elaborat o pachet de resurse media pentru nomazii țigani din Scoția. Ghidul conține informații generale referitoare la istoria și situația actuală a nomazilor țigani și evidențiază problemele majore de politică publică și sociale cu care se confruntă; acest demers a fost realizat pentru a încuraja jurnaliștii să acopere subiectul în mod echilibrat⁸⁴.

Comisia pentru Egalitate din Irlanda de Nord a elaborat o declarație referitoare la tratamentul inegal pe care îl primesc nomazii din Irlanda de Nord. Documentul oferă o prezentare de ansamblu asupra dificultăților cu care se confruntă în viața cotidiană nomazii și alte grupuri sociale vulnerabile⁸⁵.

Comisia pentru Protecția împotriva Discriminării din Bulgaria s-a pronunțat în favoarea unei plângeri conform căreia un articol de știri a adus prejudicii demnității etniei rom, a promovat o imagine foarte negativă a romilor portretizându-i drept infractori organizați, sugerând că sunt abuzatori și tâlhari și creând o atitudine publică de dispreț și aversiune față de romi, și astfel creând un mediu umilitor, degradant și abuziv pentru reclamant. Comisia a concluzionat că făptuitorii au promovat cumulativ și direct discriminarea, fapt ce a constituit instigare la discriminare. A impus o amendă și a dispus ca autorul să se abțină de la a comite acte similare pe viitor; a mai dispus ca proprietarul mijlocului de informare să ia măsuri pentru a împiedica publicarea unor astfel de articole⁸⁶.

Consiliul pentru Eliminarea Discriminării Rasiale sau Etnice din Spania a publicat un ghid despre reprezentarea romilor în mass-media, cu recomandări pentru profesioniștii din domeniul mass-media, companiile de comunicare și autoritățile publice⁸⁷.

Comisarul pentru Protecție și Egalitate din Serbia funcționează ca un sistem de „avertizare timpurie” (care, uneori, poate implica „denunțarea și condamnarea publică”), prin care informează cu promptitudine publicul de cazuri foarte grave de discriminare și exemple de „discurs de incitare la ură” ofensator împotriva romilor, săvârșite de persoane fizice sau oficialități ale statului. Astfel, nu numai că se conștientizează public „discursul cu incitare la ură” și standardele, ci îi și încurajează adesea pe oamenii cu comportament stereotipic/care proferează „discurs de incitare la ură” să își retracteze declarațiile și să își ceară public scuze⁸⁸. Instituția Comisarului a mai cooperat și cu mass-media, prin organizarea de

84 *Nomazii Țigani din Scoția – o resursă pentru mass-media*, Comisia pentru Egalitate și Drepturile Omului – Scoția, 2013.

85 *Declarație privind Inegalitățile-Cheie în Irlanda de Nord*, Comisia pentru Egalitate din Irlanda de Nord, octombrie 2007.

86 Equinet, *Incluziunea Romilor și a Nomazilor*, pag. 20.

87 *Ibid.*

88 Astfel, la data de 7 februarie 2024, Comisarul pentru Protecție și Egalitate din Serbia a emis un avertisment referitor la o serie de comentarii stereotipice împotriva romilor utilizate de un parlamentar pentru a descrie evenimente care au avut loc în Parlamentul Serbiei, subliniind necesitatea ca demnitarii și persoanele publice să fie mai atenți cu declarațiile pe care le fac și solicitându-i acestuia să își ceară scuze.

cursuri pentru jurnaliști și a publicat manuale despre relatarea jurnalistică nediscriminatorie. Mai mult, anual, organizează o competiție cu premii pentru articole care promovează toleranța și egalitatea.

În raportul său din 2018, „Extinderea Agendei: Organismele de Promovare a Egalității abordează Discursul cu Incitare la Ură”⁸⁹, **EQUINET** evidențiază rolul pe care îl pot juca ONPE în contracararea „discursului cu incitare la ură”, făcând apel la acestea să adopte strategii cuprinzătoare în acest sens și să promoveze narațiunile contradiscursului.

3.5 Sporirea protecției împotriva discriminării, a retoricii îndreptate împotriva romilor și sintilor și a „discursului instigator la ură” din mediul online îndreptat împotriva romilor și sintilor

Suplimentar față de măsurile conturate mai sus, INDO și ONPE au un rol important de îndeplinit în contracararea acțiunilor de discriminare împotriva romilor și sintilor și a „discursului de incitare la ură” din mediul online – o problemă de proporții îngrijorătoare.

INDO și ONPE ar trebui să încurajeze toate părțile interesate (de exemplu, furnizorii de servicii de internet, platforme de rețele de socializare și intermediari online) să adopte coduri de conduită corespunzătoare, alinate cu **Codul de conduită privind combaterea discursurilor ilegale de incitare la ură în mediul online** din 2016 al Comisiei Europene și liniile directe emise sub incidența Articolului 35(3) al Regulamentului privind serviciile digitale (DSA) care a intrat în vigoare în februarie 2024⁹⁰.

INDO și ONPE ar trebui să asiste părțile interesate la elaborarea și punerea în aplicare a măsurilor cu accent deosebit pe dezvoltarea unor proceduri de raportare eficientă privind „discursul de incitare la ură”.

89 Extinderea Agendei: Organismele de Promovare a Egalității abordează Discursul cu Incitare la Ură, EQUINET, 2018.

90 Regulamentul (UE) 2022/2065 al Parlamentului European și al Consiliului din 19 octombrie 2022 privind o piață unică pentru serviciile digitale și de modificare a Directivei 2000/31/CE (Regulamentul privind serviciile digitale). Pentru o scurtă prezentare a Regulamentului privind serviciile digitale consultați Ce este Regulamentul privind serviciile digitale (DSA) și ce înseamnă pentru monitorizare și răspunsurile legate de discursul de incitare la ură? Principalele provocări în punerea în aplicare a DSA, Facing Facts Network, 2024.

Ar mai trebui explorat și potențialul INDO și ONPE de a acționa ca „verificatori ai veridicității informației”. Portalurile comerciale de știri ar trebui obligate să monitorizeze strict conținutul provenit de la terți pe tema „discursului de incitare la ură” și să ia măsuri corespunzătoare – o obligație pe care o au deja pentru comentarii defăimătoare sau instigare la violență⁹¹. Mai mult, INDO și ONPE, împreună cu organismele de reglementare independente ale jurnaliștilor, pot explora posibilitatea de a organiza **cursuri pentru profesioniștii din mass-media și reprezentanții OSC-urilor despre modalitatea de identificare și raportare a „discursului cu incitare la ură”**, mai ales în lumina utilizării din ce în ce mai răspândite a unui limbaj codat online de către grupuri mai extremiste. INDO și ONPE ar putea coopera cu instituțiile de presă și/sau OSC-uri pentru a stimula conștientizarea publică despre riscurile asociate „discursului de incitare la ură”, ajutând la disiparea incertitudinilor dacă „discursul de incitare la ură” este o formă de exprimare protejată sub incidența dreptului de liberă exprimare și pentru a promova exemple de contradiscurs și narațiuni alternative despre romi și sinti.

INDO și ONPE ar trebui **să monitorizeze utilizarea celor mai flagrante forme de „discurs de incitare la ură” și să le raporteze la autoritățile care investighează**, mai ales dacă autorii au fost persoane sau entități influente, care ar putea să îi descurajeze pe cei afectați să depună plângere.

Centrul Inter-federal pentru Egalitate de Șanse și Opoziție la Rasism (din Belgia (UNIA)) a pilotat medierea ca o cale de a aborda „discursul cu incitare la ură” din mediul online; UNIA încearcă să ia legătura cu autorul mesajelor de ură, direct atunci când acest lucru este posibil, luând în considerare profilul autorului. Contribuie și la monitorizarea Codului UE de Conduită și are statutul de „Notificator de Încredere” în relația cu platformele rețelelor de socializare care au aderat la Cod. Totodată însă, transmite formele deosebit de virulente de „discurs de incitare la ură”, uneori din proprie inițiativă, la autorități, cu care are încheiate acorduri de cooperare.⁹²

91 *Cauza Delfi AS împotriva Estoniei* [GC] nr. 64569/09, 16 iunie 2015.

92 *Extinderea Agendei: Organismele de Promovare a Egalității abordează Discursul cu Incitare la Ură*, EQUINET, 2018.

PARTEA 4

PROTECȚIA JURIDICĂ A DREPTURILOR VICTIMELOR ROME ȘI SINTI ALE DISCRIMINĂRII

4.1 Inițierea demersurilor sau intervenția în cazuri de discriminare a romilor și sintilor pe lângă instanțele naționale și internaționale

Recunoscând importanța litigării în lupta împotriva discriminării, Consiliul Uniunii Europene a făcut apel la ONPE nu numai să urmărească astfel de cazuri, ci și **să se implice în litigare strategică** în acest domeniu⁹³. Un alt motiv pentru ca INDO (după caz) și ONPE să urmărească litigarea mai activ este numărul relativ scăzut de cauze de discriminare care privesc romii și sinti deferite tribunalelor naționale și internaționale (comparativ cu spețele de încălcare a drepturilor omului)⁹⁴. În trecut, donatori privați sprijineau OSC-urile să abordeze litigii strategice legate de romi și sinti. Cu toate acestea, modificări la nivelul obiectivelor și priorităților de finanțare înseamnă că acest sprijin nu este disponibil tot timpul. Mai mult, dacă se lasă OSC-urile să aibă inițiativa principală în urmărirea litigiilor în domeniul nediscriminării dă publicului general impresia că astfel de probleme sunt de interes numai pentru o minoritate, nu pentru întreaga societate. Așadar, INDO (după caz) și ONPE ar trebui să adopte o strategie mai pro-activă în ceea ce privește litigarea. Dacă legislația națională nu permite implicarea lor în litigii sau susținere juridică, INDO și ONPE ar trebui să insiste ca mandatul lor să fie extins, conform standardelor și bunelor practici internaționale, prin publicarea de rapoarte speciale și opinii consultative și cu sprijinul OSC-urilor.

⁹³ Consiliul Uniunii Europene, Recomandarea 2021/C93/01, Recomandarea 14(a).

⁹⁴ Comisia Europeană, Rețeaua Europeană de experți juridici în egalitate de gen și nediscriminare, *Romi și aplicarea legii împotriva discriminării*, Uniunea Europeană, 2017, pag. 8; Organizația Națiunilor Unite, A/HRC/29/24, *Raport al Raportorului Special pentru Problemele Minorităților*, Rita Izsák, *Studiu cuprinzător asupra situației respectării drepturilor omului ale romilor în toată lumea, cu atenție specială asupra fenomenului de anti-țigănist*, 11 mai 2015, alin. 79

O strategie cuprinzătoare referitoare la litigare ar trebui să acopere diverse forme de acțiuni legale. Conform noilor Directive UE care stabilesc standardele aplicabile Organismelor de Promovare a Egalității⁹⁵, ONPE ar trebui să aibă dreptul să acționeze în cadrul procedurilor judiciare în materie civilă și administrativă referitoare la punerea în aplicare a principiului egalității de tratament⁹⁶. Mai mult, dreptul ONPE de a acționa în cadrul procedurilor judiciare „va include dreptul de a prezenta observații instanței” și va mai include „cel puțin una dintre următoarele prerogative: (a) dreptul de a iniția proceduri judiciare în numele uneia sau mai multor victime; (b) dreptul de a participa la proceduri judiciare în susținerea uneia sau mai multor victime; sau (c) dreptul de a iniția proceduri judiciare în nume propriu, pentru a apăra interesul public⁹⁷. În cele din urmă, dar nu mai puțin important, dreptul organismului de promovare a egalității de a acționa în cadrul procedurilor judiciare „va include dreptul de a acționa în calitate de parte în cadrul procedurilor de executare sau de control judiciar al deciziilor obligatorii, în cazul în care organismele de promovare a egalității sunt abilitate să ia astfel de decizii (...)”⁹⁸.

Suplimentar față de abordarea mai tradițională de adoptare a opiniilor care ar putea sau nu să fie angajamente din punct de vedere juridic, sau de acțiunile legale enumerate mai sus, INDO și ONPE ar trebui să facă lobby pentru a le primi competența de a iniția proceduri *propriu motu* în fața instanțelor naționale⁹⁹, chiar și în absența victimei individuale. Un astfel de procedură judiciară prezintă o serie de avantaje. În primul rând, este mult mai ușor pentru INDO și ONPE să inițieze un litigiu fără a trebui să își facă griji legate de represaliile împotriva reclamantilor individuali și de nevoia de a le oferi acestora protecție împotriva victimizării. În al doilea rând, în lumina faptului că CEDO este pregătită să considere că reclamantii sunt absolviți de la nevoia de a epuiza căile de atac de la nivel intern în cazul în care plângeri legate de același obiect au mai fost înaintate unui ONPE de către alt reclamant¹⁰⁰ procedura judiciară *propriu motu* de către ONPE și INDO, de fapt, ar permite potențialilor petenți la CEDO să treacă peste starea de litigiu în dreptul intern și să abordeze direct CEDO – o evoluție foarte benefică în ceea ce privește

95 Directiva (UE) 2024/1499 A Consiliului din 7 mai 2024 și Directiva (UE) 2024/1500 din 14 mai 2024.

96 *Ibid.*, Articolul 10

97 *Ibid.*

98 *Ibid.*

99 De reținut că două dintre cazurile de referință referitoare la discriminare directă și discurs cu incitare la ură din jurisprudența CJUE și respectiv CEDO au pornit inițial de la spețe lansate de organisme naționale pentru promovarea egalității din Belgia: CJUE, Cauza C-54/07 *Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding v Firma Feryn NV*, 10 iulie 2008 și Cauza Féret împotriva Belgiei nr. 15615/07, 16 iulie 2009.

100 Cauza X și alții împotriva Albaniei, nr. 73548/17 și 45521/19, 31 mai 2022, alin. 64.

timpul și resursele pentru activiștii pentru drepturile omului și din societatea civilă romă și sinti.

În cele din urmă, INDO și ONPE ar trebui să exploreze și alte forme de susținere juridică, cum ar fi să înainteze memoriile întocmite de o terță parte în cauzele care prezintă interes din perspectiva drepturilor omului și sunt pendinte pe rolul instanțelor interne și internaționale.

Apărătorul de Drepturi din Franța a depus un memoriu întocmit de o terță parte într-o cauză la CEDO¹⁰¹ referitoare la evacuarea forțată a unor imigranți romi de cetățenie română de pe o parcelă de teren pe care locuiau ilegal. Memoriul s-a axat pe ineficiența procedurilor interne de a face apel în cazurile de evacuare forțată, lipsa de disponibilitate a unor locuințe pentru cazuri de urgență și nerespectarea principiilor relevante referitoare la evacuările forțate izvorâte din jurisprudența CEDO. În timpul procedurilor juridice interne, instituția făcuse observații similare înainte ca judecătorul să se pronunțe în legătură cu solicitarea petenților de aplicare a unor măsuri provizorii. Recent, instituția a mai depus un memoriu întocmit de o terță parte într-o cauză care nu implică romi și sinti împotriva Spaniei, referitoare la profilarea rasială¹⁰², un subiect de importanță deosebită și pentru romi și sinti. Apărătorul de Drepturi din Franța a mai adoptat și o practică prin care elaborează și publică o decizie cadru care îi stabilește argumentele, atunci când identifică o problemă juridică complexă care ar putea genera numeroase cauze; ulterior, decizia cu înaltă autoritate poate fi depusă de către petenți la dosar, în cadrul procedurilor judiciare, fără ca instituția să fie nevoită să participe la fiecare cauză¹⁰³.

Într-o cauză privind discriminarea unui tânăr de etnie romă la accesul la încadrare în muncă, **Comitetul Organizației Națiunilor Unite pentru Eliminarea Discriminării Rasiale** a criticat eșecul instanțelor interne de a lua în considerare opinia consultativă a Consiliului pentru Prevenirea și Eliminarea Discriminării și Asigurarea Egalității din Moldova.¹⁰⁴

101 *Cauza Hirtu și alții împotriva Franței*, nr. 24720/13, 14 mai 2020.

102 *Cauza Muhammad împotriva Spaniei*, nr. 34085/17, 18 octombrie 2022.

103 Sophie Latraverse, *Raport Succint: Franța, Advocacy pentru dreptul victimei de-i fi permis accesul la probe în cazurile de discriminare*, Rețeaua europeană de experți juridici în domeniul egalității de gen și al nediscriminării, 12 decembrie 2022.

104 CERD, *Comunicarea nr. 60/2016, Cauza Zapescu împotriva Moldovei*, 21 mai 2021.

În două cauze referitoare la segregarea școlară a romilor¹⁰⁵, **CEDO** a luat în considerare constatările ONPE (Comisarul pentru Protecția împotriva Discriminării din Albania și Comisia pentru Prevenirea și Protecția împotriva Discriminării din Macedonia de Nord). Mai mult, în indicațiile sale formulate sub incidența Articolului 46 din Convenția Europeană cu privire la măsurile generale pe care guvernele pârâte ar trebui să le pună în aplicare, CEDO a indicat că acestea ar trebui să respecte recomandările făcute, printre altele de respectivele ONPE.

De curând, **EQUINET**, împreună cu **Centrul Național pentru Drepturile Omului din Slovacia**, a înaintat CEDO o intervenție comună întocmită de terțe-părți într-o cauză privind segregarea școlară a romilor. Intervenția conține o prezentare generală a constatărilor organismelor internaționale și jurisprudenței interne și internaționale, precum informații despre diversele practici la nivel național¹⁰⁶.

4.2 Facilitarea punerii în aplicare eficiente a hotărârilor judecătorești internaționale și naționale

INDO și ONPE ar trebui să fie implicate activ în executarea hotărârilor, la nivel intern și internațional. Întârzierile și nepunerea în aplicare a hotărârilor¹⁰⁷ tribunalelor interne și internaționale, inclusiv cele ale CEDO, pot avea un impact grav asupra apărării drepturilor romi și sintilor și, mai amplu, asupra mediului pentru apărarea drepturilor omului și a statului de drept. Așadar, este esențial ca INDO și ONPE să se implice în procesul de execuție și să sprijine punerea în aplicare eficientă a hotărârilor, mai ales în cauzele referitoare la diferite forme de discriminare romilor și sintilor.

Există trei pași principali pentru a obține acest lucru. În primul rând, INDO și ONPE ar trebui să analizeze hotărârea și să identifice ce măsuri trebuie luate pentru a asigura respectarea, cum ar fi modificările în legislație, politică publică sau în practică; aceste constatări trebuie împărtășite cu autoritățile responsabile de executarea hotărârii. Ar fi ideal ca INDO și ONPE să fie direct implicate în executarea hotărârii.

105 *Cauza X și alții împotriva Albaniei*, nr. 73548/17 și 45521/19 și *Cauza Elmazova și alții împotriva Macedoniei de Nord*, nr. 11811/20 și 13550/20, 13 decembrie 2022.

106 *Organismele de promovare a egalității pentru învățământ inclusiv: intervenție a unei terțe părți la Curtea Europeană a Drepturilor Omului*, EQUINET, 28 martie 2024.

107 De exemplu, în 2022, INDO și ONPE din Belgia, Bosnia și Herțegovina, Bulgaria, Finlanda, Marea Britanie, Grecia, Kosovo, Irlanda de Nord și Polonia deja semnalau întârzieri și nepunere în aplicare a hotărârilor CEDO, *Probleme Structurale de Drepturile Omului*, ENNHRI, 2022.

Ulterior hotărârii CEDO în cauza *X și alții împotriva Albaniei*¹⁰⁸ o speță referitoare la segregarea școlară a romilor, **Comisarul pentru Protecție împotriva Discriminării** a fost consultat la elaborarea unui plan de acțiune pentru executarea hotărârii¹⁰⁹. (apelul Comisarului la desegregare la nivelul școlii reclamantului nu a fost pus în aplicare de autoritățile naționale, așa că s-a făcut plângere la CEDO, care a continuat să sprijine decizia Comisarului).

În al doilea rând, dacă autoritățile nu pun pe deplin în aplicare hotărârea judecătorească, INDO și ONPE ar trebui să interacționeze cu diverse autorități și părți interesate – ramurile executivă și legislativă, societatea civilă sau alte organisme independente de stat – într-un mod mai țintit. Acesta ar putea îmbrăca diferite forme, conturându-se pe diversele prerogative ale INDO și ONPE, cum ar fi consultarea, monitorizarea, investigarea și raportarea sau gestionarea plângerilor individuale.¹¹⁰ INDO și ONPE ar putea, totodată, să se axeze pe activități de conștientizare sau de formare (de exemplu, cercetare suplimentară, evenimente, campanii de presă sau online) pentru a promova o înțelegere mai bună asupra încălcărilor identificate în hotărârea CEDO și măsurile necesare pentru conformitate.¹¹¹

În cazul în care acest efort nu asigură respectarea hotărârii, la nivel intern, INDO și ONPE ar putea lua în considerare inițierea procedurilor judiciare sau acționarea în calitate de *amicus curiae* (*prietenul instanței*) în spețe similare în care drepturile persoanelor fizice continuă să fie încălcate din cauza nepunerii depline în aplicare a hotărârii CEDO. La nivel internațional, Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei supraveghează executarea hotărârilor CEDO. INDO și ONPE ar putea înainta o comunicare către Comitetul de Miniștri în temeiul Regulii 9 dintre Regulile Comitetului pentru supravegherea executării

108 *Cauza X și alții împotriva Albaniei*, nr. 73548/17 și 45521/19.

109 Republica Albania, *Plan de Acțiune- Executarea Hotărârii Curții Europene a Drepturilor Omului*, cererile nr. 73548/17 și 45521/19 X și alții împotriva Albaniei, 30 mai 2023, pag. 3.

110 Pentru ghidaj suplimentar referitor la măsurile exacte pe care INDO și ONPE le pot lua atunci când interacționează cu părțile interesate enumerate mai sus consultați *Ghid pentru Instituțiile Naționale pentru Drepturile Omului care sprijină punerea în aplicare a hotărârii Curții Europene a Drepturilor Omului*, ENNHRI, 2016, pag. 4-7.

111 Pentru informații suplimentare despre cum se creează o campanie de comunicare, vă rugăm să consultați următoarele resurse de pe FreedomLab: *Advocacy și Comunicare în domeniul Drepturilor Omului și Competențe și Instrumente de Comunicare destinate Instituțiilor Naționale pentru Drepturile Omului*.

hotărârilor și a termenilor înțelegerilor amiabile¹¹². Conform Regulii 9, alineatul 2, Comitetul de Miniștri are dreptul să ia în considerare orice comunicare din partea instituțiilor naționale pentru promovarea și apărarea drepturilor omului în ceea ce privește executarea hotărârilor în baza Articolului 46(2) din Convenție care afectează Statul respectiv^{113, 114}.

Ambele eforturi – atât la nivel național, cât și internațional - sunt complementare, se consolidează reciproc; activitatea INDO și ONPE la nivel intern (de exemplu, înaintarea unei prezentări în calitate de *amicus curiae*) poate alimenta procedurile de la nivel internațional și viceversa. Rezultatele la nivel internațional (de exemplu, o hotărâre CEDO într-o anumită cauză) pot fi folosite pentru a consolida eforturile la nivel intern (prin utilizarea principiilor enunțate în hotărârea CEDO în alte litigii la nivel intern).

În 2007, **Marea Cameră a CEDO** s-a pronunțat într-o cauză de referință, *D.H. și alții împotriva Republicii Ceha*.¹¹⁵ Instanța a reținut că plasarea neproportională a copiilor de etnie romă în așa-zise „școli speciale”, împreună cu copii cu dizabilități, a constituit discriminare ilegală. Guvernul ceh a primit dispoziție să pună capăt încălcării și să remedieze daunele. În ciuda numeroaselor Planuri de Acțiune și Strategii emise de Guvernul ceh, hotărârea încă nu a fost executată pe deplin.

112 Comitetul de Miniștri, [Regulile Comitetului de Miniștri pentru supravegherea executării hotărârilor și a termenilor înțelegerilor amiabile](#), Consiliul European, Strasbourg, 10 mai 2006.

113 [Seriile Webinar](#) Punerea în Aplicare Eficientă a Hotărârilor Curții Europene a Drepturilor Omului, ENNHRI, 2020.

114 Pentru informații suplimentare referitoare la înaintarea comunicărilor către Comitetul de Miniștri, în temeiul Regulii 9, a se vedea [Nota Informativă](#) Instituțiile Naționale pentru Drepturile Omului: Comunicări către Comitetul de Miniștri al Consiliului European, ENNHRI. 2017 sau Departamentul pentru Executarea Hotărârilor Curții Europene a Drepturilor Omului, [Comunicări din partea INDO/OSC](#), Consiliul European.

115 *D.H. și alții împotriva Republicii Ceha (GC) nr. 5732/00*, 13 noiembrie 2007.

De-a lungul timpului, **Avocatul Poporului din Cehia** a efectuat diverse activități prin care să sprijine aducerea la îndeplinire a acestei hotărâri de referință. A monitorizat cu regularitate punerea în aplicare¹¹⁶ și a emis recomandări specifice¹¹⁷, sfătuind autoritățile de stat să asigure punerea deplină în aplicare a hotărârii. A mai organizat și un seminar referitor la litigarea strategică în spețe de discriminare¹¹⁸, precum și alte evenimente de consolidare a capacității¹¹⁹ și activități de conștientizare, cum ar fi o campanie video online¹²⁰ și a înaintat două comunicări sub incidența Regulii 9 către Comitetul de Miniștri.

Similar, **Instituția Avocatului Poporului din Slovenia** are o experiență îndelungată de monitorizare, consultare și emiteră de opinii și recomandări referitoare la punerea în aplicare a hotărârilor CEDO, de exemplu, prin raportul său anual. Din cauza numărului ridicat de hotărâri nepuse în aplicare¹²¹, în 2014 Parlamentul Sloveniei a adoptat amendamente la Legea Administrației Publice, prin care trasa sarcină Ministerului Justiției să ghideze punerea în aplicare a hotărârilor pronunțate în instanțele internaționale. În 2015, s-a înființat un Grup de Lucru Inter-Guvernamental (IG-WG) pentru coordonarea punerii în aplicare a hotărârilor CEDO. Grupul de Lucru Inter-Guvernamental include doi reprezentanți ai Instituției Avocatului Poporului și, prin urmare, la nivel formal, întărește rolul Avocatului Poporului în procesul de punere în aplicare. Ca urmare a acestor reforme structurale și a voinței politice, numărul hotărârilor judecătorești nepuse în aplicare a scăzut semnificativ, de la 309 în 2015 la 8 în 2020.¹²²

116 Între 2011-2012, Instituția Avocatului Poporului a efectuat o cercetare axată pe reprezentarea copiilor de etnie romă în „școlile speciale” de la pronunțarea hotărârii CEDO în cauza *D.H. și alții împotriva Republicii Ceha*. A se vedea Veřejný ochránce práv, *Výzkum potvrdil nepřímou diskriminaci romských žáků* (Avocatul Poporului din Republica Cehă: Cercetarea a confirmat discriminarea indirectă a elevilor romi), Brno, 2012. În anii următori, Instituția Avocatului Poporului și-a continuat activitatea de monitorizare și a elaborat numeroase rapoarte care conțin recomandări specifice. A se vedea, Avocatul Poporului, *Punerea în aplicare a Dreptului la Trănit Egal și Protecție împotriva Discriminării*, Brno, 2023.

117 Veřejný ochránce práv, *Doporučení veřejné ochránky práv ke společnému vzdělávání romských a neromských dětí*, (Avocatul Poporului din Republica Cehă: *Recomandarea Avocatului Poporului pentru școlarizarea în comun a elevilor romi și ne-romi*), Brno, 2017.

118 Veřejný ochránce práv, *Seminář - Strategická litigace a boj proti diskriminaci* (Avocatul Poporului din Republica Cehă: Seminar – Litigii strategice și lupta împotriva discriminării), Brno, 13 noiembrie 2017.

119 Pentru informații despre alte seminare, mese rotunde sau evenimente axate pe discriminare și tratament egal consultați pagina de [evenimente](#).

120 A se vedea și [videoclipul](#).

121 Până la finalul anului 2015, existau 309 hotărâri CEDO nepuse în aplicare de Slovenia. Pentru informații suplimentare accesați : [date](#) (în limba cehă).

122 Pentru informații suplimentare, consultați [Cum a reușit Slovenia să reducă numărul hotărârilor judecătorești nepuse în aplicare prin crearea unei structuri puternice la nivel intern?](#), Avocatul Poporului din Republica Slovenia, ultima accesare: 10 aprilie 2025.

4.3 Dezvoltarea serviciilor de sprijin pentru victimele discriminării și accesibilizarea lor pentru membrii comunităților rome și sinti

În ciuda activității valoroase a INDO și ONPE, cercetările sugerează că numai aproximativ jumătate dintre romii din 12 State Membre ale UE sunt conștienți de existența unui organism de promovare a egalității în țara în care trăiesc; mai mult, numărul plângerilor depuse la aceste organisme continuă să fie extrem de scăzut¹²³. Acest lucru sugerează că, în cel mai bun caz, romii și sinti poate că știu că pot face plângere la o ONPE, dar nu știu care le sunt drepturile, dacă respectivele drepturi au fost încălcate sau nu și nici nu știu cum să procedeze. Cercetările efectuate pentru elaborarea prezentei publicații coroborează aceste constatări: aproape toate INDO/ONPE intervievate au fost de acord că numărul plângerilor pe care le primesc de la romi și sinti este neproportional, mult mai mic comparativ cu problemele cu care se confruntă aceștia. Respondenții consideră că motivele care stau la baza acestei sub-raportări sunt structurale, în principal din cauza analfabetismului în rândurile romilor și sintilor, a faptului că ei trebuie să își petreacă timpul și să își cheltuiască banii pentru alte priorități mai urgente, dar și a capacității limitate a OSC-urilor rome și sinti.

Pentru ca romii și sinti să se îndrepte către INDO și ONPE, în primul rând trebuie să știe ce drepturi au. Așadar, INDO și ONPE, împreună cu alte părți interesate și cu OSC-urile rome și sinti ar trebui să exploreze căi de a-i informa pe romi despre drepturile pe care le au, inclusiv prin **întocmirea unor versiuni de note privind drepturile în limba romani**. Ar trebui să elaboreze **materiale sau videoclipuri scurte care sunt personalizate, ușor de folosit, care stabilesc, în limba națională și în dialectul romani local, conceptele-cheie privind drepturile omului și prevederile legale într-un mod clar și simplu**.

În paralel, INDO și ONPE ar trebui să devină mai accesibile, de exemplu, prin a permite oamenilor să depună plângeri online, sau prin videoconferință, deschizând birouri în alte părți ale țării, adoptând un program de lucru mai flexibil și promovând conștientizarea asupra activității lor în rândurile

123 Romii în 10 State Europene – Principalele Rezultate, Sondaj Romi 2021, Agenția pentru Drepturi Fundamentale a Uniunii Europene (FRA), Viena, 2022, pag. 31.

populației generale și mai ales a comunităților cu romi și sinti. INDO și ONPE ar putea coopera sau crea parteneriate cu OSC-urile rome și sinti, cu rețelele de mediatori romi sanitari sau școlari, ar putea organiza activități comune pentru conștientizare și ar putea vizita comunitățile izolate de romi și sinti. Ar putea forma OSC-urile rome și sinti pentru ca acestea să devină puncte de trimitere pentru romi și sinti care doresc să facă plângeri.

În situațiile unde este necesar sprijin mai specializat în cazurile de discriminare, INDO și ONPE ar trebui să aibă prerogative similare pentru a trimite victimele către serviciile de asistență corespunzătoare, în calitate de autorități desemnate sub incidența Directivei 2012/29/UE.¹²⁴

Comisia pentru Protecția împotriva Discriminării din Bulgaria are Reprezentanți Regionali în 24 dintre cele 28 de regiuni din Bulgaria. Aceștia oferă consiliere și informații persoanelor fizice despre cum se depun plângerile referitoare la discriminare la Comisie. Totodată, aceștia oferă Comisiei informații critice despre contextul local.¹²⁵

Avocatul Poporului din Cehia a elaborat broșuri informative în limba romani pentru părinții romi referitoare la înscrierea la școala primară și prevenirea discriminării, o serie de videoclipuri pe Youtube despre școlarizarea copiilor romi¹²⁶ și o serie de postări pe Facebook cu titlul „Romilor, Învățați să vă Apărați Singuri împotriva Discriminării!”, în care se oferă explicații despre cum să recunoască discriminarea și cum să se apere de aceasta.¹²⁷

Comisarul pentru Protecție și Egalitate din Serbia a publicat un ghid în limba romani despre identificarea și raportarea discriminării¹²⁸.

Suplimentar față de acceptarea plângerilor depuse pe e-mail, **Avocatul Poporului din Spania** a dezvoltat o serie de instrumente, inclusiv un **chestionar online**, în sprijinul depunerii de plângeri privind discriminarea.¹²⁹

124 Parlamentul European și Consiliul Uniunii Europene, [Directiva 2012/29/UE](#) din 25 octombrie 2012 de stabilire a unor norme minime privind drepturile, sprijinirea și protecția victimelor criminalității și de înlocuire a Deciziei-cadru 2001/220/JAI a Consiliului, Uniunea Europeană, Bruxelles, 14 noiembrie 2012.

125 Răspunsul Comisiei pentru Protecția împotriva Discriminării din Bulgaria.

126 EQUINET, [Incluziunea Romilor și a Nomazilor](#), pag. 16.

127 Veřejný ochránce práv, [Romové, pojďte se naučit bránit diskriminaci!](#) (Avocatul Poporului din Republica Cehă : Romilor, Învățați să vă Apărați Singuri împotriva Discriminării!), Brno, mai 2024.

128 *Ibid*, pag. 14.

129 Răspunsul Avocatului Poporului din Spania.

4.4 Adoptarea protocoalelor pentru efectuarea monitorizării strategice (testări situaționale) a accesului și participării romilor și sintilor la serviciile publice și private

Testarea situațională este importantă, atât pentru stabilirea discriminării directe într-un anumit caz¹³⁰, cât și ca indicator al prevalenței discriminării în unele domenii ale vieții cotidiene. Poate reprezenta informație valoroasă pentru o strategie anti-discriminare bazată pe dovezi¹³¹, însă se pare că puține INDO și ONPE o fac. Acest lucru se poate explica prin lipsa resurselor sau interdicție în legislația națională de a efectua testări situaționale. Prin urmare, INDO și ONPE, precum și OSC-urile rome și sinti și alte părți interesate ar trebui să promoveze, în limitele mandatelor lor, adoptarea unui cadru de reglementare cuprinzător referitor la testarea situațională care asigură admisibilitatea constatărilor ca dovadă. O cauză în care un astfel de OSC a utilizat testarea situațională pentru a dezvălui discriminarea este în pronunțare la CEDO¹³². Se preconizează că hotărârea CEDO va avea implicații serioase în ceea ce privește legitimitatea și admisibilitatea testărilor situaționale, în special în lumina unei abordări mai restrictive a CJUE¹³³.

INDO și ONPE pot oferi cursuri despre testare situațională pentru OSC-urile rome și sinti și îi pot încuraja să o utilizeze în activitățile lor sau pot să se coordoneze cu ei pentru a concepe un plan de testare, dacă mandatele le permit acest lucru. Este vital să se asigure că testarea situațională efectuată de OSC-uri se efectuează numai în strictă conformitate cu cadrul legal aplicabil.

130 Isabelle Rorive, *Demonstrarea Cazurilor de Discriminare, Rolul Testărilor Situaționale*, Centrul pentru Drepturi Egale, Centrul pentru Grupul de Politici pentru Drepturi Egale/Migrație, Bruxelles, 2009.

131 ECRI, *CRI(2012)48*, pag. 22.

132 *CSO Kham Delchevo și alții împotriva Macedoniei de Nord*, nr. 34791/17, comunicată la 2 septembrie 2019.

133 A se vedea totuși, CJUE, *C-423/15 Nils-Johannes Kratzer v. R+V Allgemeine Versicherung AG*, 28 iulie 2016, în care CJUE a considerat că utilizarea testării situaționale de către o persoană care nu a intenționat să accepte un loc de muncă chiar dacă i s-a oferit, dar a efectuat testări situaționale doar pentru a revendica compensare, se poate considera abuz de drept.

Comisarul pentru Protecție și Egalitate din Serbia a publicat o serie de ghiduri și a organizat cursuri pentru OSC-uri despre testarea situațională.¹³⁴

În luna iunie 2024, **EQUINET** a organizat un seminar dedicat ONPE care utilizează sau iau în considerare să utilizeze testarea situațională. Seminarul și-a propus să sporească utilizarea testării situaționale și să îmbunătățească eficiența activității acestora juridică, legată de politici publice, cercetare și conștientizare. Totodată, a oferit oportunitatea unor ONPE precum UNIA (Belgia), Agenția Federală Anti-Discriminare (Germania), Avocatul Poporului pentru Tratatul Egal (Austria) și Avocatul Poporului (Republica Cehă) să facă schimb de practici promițătoare.¹³⁵

4.5 Sublinierea mai accentuată a raportării către organismele și mecanismele din domeniul drepturilor omului, de la nivel internațional și regional

Raportarea situației respectării drepturilor omului la nivel național către mecanismele și organismele internaționale și regionale pentru drepturile omului sprijină schimbul de cunoștințe și conștientizarea lipsurilor de la nivel național în conformitate cu standardele în materie de drepturile omului¹³⁶. INDO și ONPE ar trebui **să participe activ la consultările naționale**, asigurându-se că experiența și expertiza lor se reflectă în raportul național. Totodată, ar trebui **să țină consultări cu societatea civilă și să dezvolte recomandări SMART**. Totuși, ar trebui să își propună să depună propriul raport și propriile recomandări independent(e)¹³⁷.

134 EQUINET, *Incluziunea Romilor și a Nomazilor*, pag. 14.

135 Sinteza Cursului Equinet.

136 Pentru informații suplimentare, a se vedea *Legea Internațională a Drepturilor Omului și Sistemul Internațional pentru Drepturile Omului : Manual pentru Instituțiile Naționale pentru Drepturile Omului*, Forumul Asia-Pacific al Instituțiilor Naționale pentru Drepturile Omului, 2012.

137 Pentru informații suplimentare despre raportare și modul de a formula recomandări SMART, vă rugăm să consultați *Raportarea pentru Instituțiile Naționale pentru Drepturile Omului*, Institutul Danez pentru Drepturile Omului și *Monitorizare și Raportare* (curs e-learning pentru INDO), GANHRI

Raportarea bazată pe dovezi, independentă, ar trebui să fie primul pas când se iau măsuri pentru îmbunătățirea situației respectării drepturilor omului într-un Stat participant. În paralel, raportarea la nivel regional și internațional reprezintă un mod eficient de atragere a atenției de la nivel internațional asupra îngrijorărilor naționale legate de drepturile omului și poate contribui la a pune presiune pe statul respectiv în vederea îmbunătățirii situației respectării drepturilor omului.

INDO și ONPE pot depune rapoarte paralele la **organismele create în temeiul tratatelor ONU** (cum sunt CERD, CEDAW, CRC, CRPD și altele)¹³⁸ și **organismele create în temeiul Cartei ONU**, în principal **Evaluarea Periodică Universală (EPU)**¹³⁹ și **Consiliul ONU pentru Drepturile Omului**¹⁴⁰. Nu numai că toate INDO și ONPE pot depune rapoarte la organismele tratatelor ONU, ci pot și să furnizeze informații suplimentare pe durata tuturor etapelor procesului de monitorizare, inclusiv scurte prezentări pentru membrii organismelor de monitorizare ale tratatelor, făcând recomandări și participând la dialogul interactiv cu Statul participant¹⁴¹.

Similar, toate INDO și ONPE pot furniza „informații credibile și fiabile”¹⁴² pentru Evaluarea Periodică Universală (EPU). Mai mult, INDO cu „Statut A”¹⁴³ au drepturi de participare extinsă la EPU. Acestea pot lua parte în dezbaterile din plen a Consiliului pentru Drepturile Omului referitoare la adoptarea rapoartelor Grupului de Lucru EPU, în care INDO (al statului supus evaluării) are dreptul de a vorbi în ședința de plen a Consiliului imediat după statul supus evaluării¹⁴⁴. INDO cu „Statut A” în general au dreptul de a asista și participa la orice ședință a Consiliului pentru Drepturile Omului, unde au dreptul să facă declarații verbale, în persoană sau prin video¹⁴⁵. În cele din urmă, toate INDO și ONPE pot și să colaboreze cu procedurile speciale, de exemplu oferind informații și asistență la planificarea și efectuarea unei vizite în țară.¹⁴⁶

138 Pentru informații suplimentare a se vedea [Raportarea la Organismele Tratatului Organizației Națiunilor Unite : Manual](#), Biroul Înalțului Comisar pentru Drepturile Omului, 2017.

139 [Participarea INDO la Evaluarea Periodică Universală](#) (notă informativă online), OHCHR.

140 [Participarea INDO la Consiliul ONU pentru Drepturile Omului](#) (notă informativă online), OHCHR.

141 INDO și ONPE pot contribui și la conceperea „comentariilor generale” și a „recomandărilor generale” emise de organismele de monitorizare ale tratatului.

142 Pentru informații suplimentare consultați [Rolul Organismelor de Promovare a Egalității în EPU](#), EQUINET, 2020.

143 INDO care sunt evaluate drept conforme cu Principiile de la Paris sunt acreditate cu „Statut A”, în timp ce INDO care respectă parțial Principiile sunt acreditate cu „Statut B”. INDO cu „Statut A” au drepturi de participare independentă la Consiliul ONU pentru Drepturile Omului, organismele subsidiare și unele dintre organismele și mecanismele Adunării Generale. A se vedea [Acreditarea](#), GANHRI.

144 [Responsabilitățile INDO: Interacțiunea cu sistemul internațional pentru drepturile omului](#), GANHRI.

145 *Ibid.*

146 *Ibid.*

Când vine vorba despre mecanismele regionale pentru drepturile omului, INDO și ONPE ar trebui să ia în considerare interacțiunea cu **ECRI** a Consiliului European, cu **Comitetul Consultativ al Convenției-cadru pentru Protecția Minorităților Naționale** și/sau cu **Comitetul European pentru Drepturi Sociale (CEDS)**. INDO și ONPE pot sprijini activitatea de monitorizare a ECRI oferind informații relevante înaintea vizitei de monitorizare și întâlnind membrii ECRI pe durata vizitei, pentru a discuta în detaliu situația de la nivel național, precum și prin angajamentul de a promova constatările și recomandările ECRI după fiecare ciclu de monitorizare.¹⁴⁷ INDO și ONPE nu pot, ele însele, să depună reclamații colective la CEDS, însă pot să își încurajeze autoritățile să semneze Protocolul Adițional la Carta Socială Europeană Revizuită și să informeze CEDS despre interesul lor în a depune observații din partea unei terțe părți referitoare la o reclamație colectivă pendinte. Pentru procedura obișnuită de raportare, acestea pot depune comentarii la rapoartele naționale și informații suplimentare la CEDS referitoare la Statul participant supus evaluării și pot disemina concluziile și recomandările CEDS.¹⁴⁸

Având în vedere că acesta este un proces care necesită mult timp și multe resurse, se recomandă INDO și ONPE să urmeze îndeaproape ciclurile de raportare și **să întocmească și depună - separat sau împreună – rapoarte paralele** despre aspectele relevante pentru activitatea și expertiza lor. Aceste rapoarte ar trebui publicate pe paginile lor de internet și distribuite (inclusiv în mass media) alături de rapoartele naționale anuale, pentru a încuraja discutarea publică a constatărilor și recomandărilor. În continuare, INDO și ONPE ar trebui să monitorizeze punerea în aplicare a recomandărilor, să vorbească și să lucreze cu guvernul pentru a se asigura că recomandările sunt puse în aplicare, inclusiv contribuind la dezvoltarea legislației, a politicilor publice, a cadrelor sau programelor instituționale.

147 Organismele de Promovare a Egalității, ECRI.

148 Cum pot Instituțiile Naționale pentru Drepturile Omului și Organismele Naționale de Promovare a Egalității să interacționeze cu Comitetul European pentru Drepturi Sociale, Consiliul European, Strasbourg, septembrie 2021.

Numeroase INDO și ONPE întocmesc și depun periodic rapoarte paralele la organismele și mecanismele internaționale și regionale pentru drepturile omului. De exemplu, **UNIA din Belgia**, împreună cu **Centrul Federal de Migrație din Belgia (MYRIA)**, a depus rapoarte paralele la Comitetul ONU pentru Eliminarea Discriminării împotriva Femeilor și Comitetul pentru Drepturi Economice, Sociale și Culturale¹⁴⁹. **CNCDO din Franța** a depus un raport la Lista de Probleme adresată de Comitetul ONU pentru Drepturile Copilului către Franța¹⁵⁰, în timp ce **Comisia pentru Egalitate și Drepturile Omului din Marea Britanie** și **CNDOG din Grecia** au depus rapoarte conținând observațiile lor asupra rapoartelor naționale la Comitetul ONU pentru Eliminarea Discriminării Rasiale¹⁵¹. **Avocatul Poporului din Spania** a oferit informații Comitetului ONU pentru Drepturi Economice, Sociale și Culturale, la întocmirea Listei Comitetului cu Probleme Anterioare Raportării¹⁵². Similar, **Comisia pentru Drepturile Omului și Egalitate din Irlanda** a depus un raport la ECRI.¹⁵³ Aceste rapoarte, care de multe ori sunt critice la adresa guvernului, se depun la diverse organisme internaționale și regionale. De aceea este atât de important ca INDO și ONPE să depună rapoarte și recomandări independente.

În 2015, Consiliul Europei (CoE), FRA, ENNHRI și EQUINET au pus bazele unei platforme colaborative pentru drepturi sociale și economice¹⁵⁴. Platforma își propune să sprijine INDO și ONPE să consolideze implementarea instrumentelor internaționale referitoare la drepturile economice și sociale, inclusiv să găsească răspunsuri la provocările legate de drepturile fundamentale cu care se confruntă romii și sintii.

149 Raport paralel al INDO UNIA și MYRIA, 2022.

150 Răspunsul la chestionar al CNCDO din Franța.

151 Depunerea Comitetului Organizației Națiunilor Unite pentru Eliminarea Discriminării Rasiale în Marea Britanie, Comisia pentru Egalitate și Drepturile Omului din Marea Britanie, iulie 2024; Observații asupra celui de-al 23-lea și 24-lea raport periodic - combinate -ale Greciei la Comitetul Organizației Națiunilor Unite pentru Eliminarea Discriminării Rasiale (CERD) al Convenției Internaționale pentru Eliminarea Tuturor Formelor de Discriminare Rasială, CNDOG, iulie 2021.

152 Răspunsul la chestionar al Avocatului Poporului din Spania.

153 Irlanda și Raportul aferent celui de-al 6-lea Ciclu de Monitorizare a Comisiei Europene împotriva Rasismului și Intoleranței, Comisia pentru Drepturile Omului și Egalitate din Irlanda, iunie 2024.

154 Pentru informații suplimentare, consultați Consiliul Europei, Despre Platforma pentru Drepturi Sociale și Economice a CoE – FRA – ENNHRI – EQUINET.

ANEXA 1: Resurse suplimentare pentru INDO și ONPE¹⁵⁵

- Academia de Drept European (ERA), [Introducere în Legislația UE împotriva Discriminării](#) (acces gratuit).
- Programul Consiliului Europei privind Educația în domeniul Drepturilor Omului pentru Profesioniștii din domeniul Juridic (HELP), [Curs Anti-discriminare](#). Vă rugăm să rețineți că HELP conține numeroase alte cursuri -unele dintre ele specifice unei anumite țări – despre probleme legate de romi și sinti.
- Consiliul Europei, [Manual despre Legislația împotriva Discriminării](#) (2024).
- Consiliul Europei, [Emanciparea femeilor rome și nomade: o schimbare în construcție – către o Foaie de Parcurs pentru Promovarea Egalității de Gen pentru Femeile Rome și Sinti în Statele Membre ale Consiliului Europei](#) (2021).
- Consiliul Europei, [Manual pentru Avocații care Apără Romii și Nomazii](#) (2016).
- Consiliul Europei, [Manualul Formatorului ROMED1 – Program European de Formare în domeniul Medierii Interculturale pentru Comunitățile de Romi](#) (2016)
- Consiliul Europei, [Oglinzi – Manual despre Combaterea Anti-țigănistului prin Educație referitoare la Drepturile Omului](#) (2015).

¹⁵⁵ Lista de resurse suplimentare pentru INDO și ONPE ar trebui avută în vedere ca o listă neexhaustivă de materiale care ar putea fi considerate utile pentru membrii personalului INDO și ONPE și activitățile lor referitoare la preocupările legate de romi și sinti – cu atenție deosebită pe abordarea discriminării predominante a romilor și sintilor în Regiunea OSCE.

- Consiliul Europei, [DOSTA! Destul! Depășește prejudecata, cunoaște-i pe romi! Set de instrumente despre anti-țigănist](#) (2014)
- Curtea Europeană a Drepturilor Omului, [Fișă de Date – Romi și Nomazi](#) (2024).
- Curtea Europeană a Drepturilor Omului/Agenția pentru Drepturi Fundamentale a Uniunii Europene [Manual despre Legislația Europeană împotriva Discriminării](#) (2018).
- Rețeaua europeană de dreptul egalității (European Equality Law Network), [O Analiză Comparativă a Legislației împotriva Discriminării în Europa 2023](#) (2024)
- Rețeaua europeană de dreptul egalității (European Equality Law Network), [Discriminarea Indirectă sub incidența Directivelor 2000/43 și 2000/78](#) (2022).
- Rețeaua europeană de dreptul egalității (European Equality Law Network), [Discriminarea Rasială în Educație și Legislația Europeană în materie de Egalitate](#) (2020).
- Rețeaua Europeană a Organismelor Naționale de Promovare a Egalității, [Orientări Minimale despre Îmbunătățirea Colectării de Date referitoare la Plângeri de către Organismele Naționale de Promovare a Egalității](#) (2023)
- Rețeaua Europeană a Organismelor Naționale de Promovare a Egalității, [Organismele Naționale de Promovare a Egalității care Lucrează la cazuri fără Victimă Identificabilă: Actio popularis](#) (2022)
- Rețeaua Europeană a Organismelor Naționale de Promovare a Egalității, [Abordarea Rasismului Instituțional. Realizarea Potențialului Organismelor Naționale de Promovare a Egalității](#) (2021)
- Rețeaua Europeană a Organismelor Naționale de Promovare a Egalității, [Compendiu de Bune Practici de Integrare a Egalității: Utilizarea Obligațiilor în materie de Egalitate și a Evaluărilor Impactului asupra Egalității](#) (2021).

- [Rețeaua Europeană a Organismelor Naționale de Promovare a Egalității, Incluziunea Romilor și a Nomazilor: către un Nou Cadru UE de Învățare din Activitatea Organismelor Naționale de Promovare a Egalității \(2020\).](#)
- [Rețeaua Europeană a Organismelor Naționale de Promovare a Egalității, Spețe de la Curtea Europeană a Drepturilor Omului sub incidența Articolului 14 \(2020\).](#)
- [Rețeaua Europeană a Organismelor Naționale de Promovare a Egalității, Compendiu de Practici Promițătoare privind Profilarea Etnică \(2019\).](#)
- [Rețeaua Europeană a Organismelor Naționale de Promovare a Egalității, Organismele Naționale de Promovare a Egalității Abordând Discursul de Incitare la Ură \(2018\).](#)
- [Rețeaua Europeană a Organismelor Naționale de Promovare a Egalității, Cum Facem Legislația în materie de Egalitate să Funcționeze pentru Romi și Nomazi \(2010\).](#)
- [Rețeaua Europeană a Instituțiilor Naționale pentru Drepturile Omului, Realizarea Drepturilor Economice și Sociale în Europa: Ponturi pentru INDO \(serie de webinare\)](#)
- [Rețeaua Europeană a Instituțiilor Naționale pentru Drepturile Omului, Practici privind Drepturile Economice și Sociale ale Instituțiilor Naționale pentru Drepturile Omului în Europa \(instrument online\) \(2019\).](#)
- [Rețeaua Europeană a Instituțiilor Naționale pentru Drepturile Omului, Aplicarea unei Abordări bazate pe Drepturile Omului pentru Reducerea și Măsurarea Sărăciei: Ghid pentru INDO \(2019\).](#)
- [Rețeaua Europeană a Instituțiilor Naționale pentru Drepturile Omului, Accesul Migranților la Drepturi Economice și Sociale: Bune Practici și Provocări ale INDO \(2019\).](#)

- Rețeaua Europeană a Instituțiilor Naționale pentru Drepturile Omului, [Cum pot INDO să Abordeze Drepturile Economice și Sociale în Situațiile \(Post\) conflictuale?](#) (2019)
- Agenția pentru Drepturi Fundamentale a Uniunii Europene, [Lucrul cu Romii: Participarea și Capacitarea Comunităților Locale](#) (2018).
- Agenția pentru Drepturi Fundamentale a Uniunii Europene, [O Preocupare care Persistă: Anti-țigănistul ca Barieră în calea Incluziunii Romilor](#) (2018).

